

Marinehistorisk Tidsskrift

FEBRUAR-MAJ 1974

7. ÅRGANG

NR. 1-2

ad Regt. 1. 12. 1792

MØDEINDKALDELSE INDE I TIDSSKRIFTET

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

februar-maj 1974 7.årg. nr.1-2

Udgives af
Marinehistorisk Selskab
Selskabet Fregatten Jyllands
Venner og Selskabet Orlogs-
museets Venner

Redaktion og ekspedition:
Cand.mag. Hans Chr.Bjerg
Jellerød Have 117
2980 Kokkedal, tlf.(01)86 18 28

Udsendes
4 gange om året til medlem-
merne af de tre udgivende
selskaber

Abonnement
kan tegnes gennem de udgiven-
de selskaber eller ved henven-
delse til ekspeditionen

Eftertryk
med kildeangivelse tilladt

Forsiden
Uniformstegning for general-
adjutant i Søetaten 1792.
Rigsarkivet

DANSK MARITIMHISTORISK

KONFERENCE 1974

afholdtes 22.-24.marts i Helle-
rup Sejlklubs lokaler med 63
deltagere, hvilket var maximum
deltagelse. Den status, der
blev gjort over maritim histo-
rieforskning og maritim sam-
fundsforskning viste, at det
ikke mangler på initiativ og
kræfter. Der er tilsyneladende
et væld af arbejder i gang
rundt om i landet inden for
disse discipliner. Forskningen
præges i høj grad af den indi-
viduelle forsker, hvilket gør
hele forskningsområdet meget
diffust. Naturligvis er de
mange enkeltarbejder en udmær-
ket ting, men det vil ganske
givet på længere sigt bevirke,
at de store projekter forment-
lig aldrig vil komme igang, og
at åbningen af store kilde-
grupper fortsat vil lade vente
på sig. En lang række problemer
til fælles bedste vil kun kun-
ne løses gennem en koordineret
indsats.

HANS CHR. BJERG

M A R I N E H I S T O R I S K S E L S K A B

afholder ordinær generalforsamling onsdag den 24.april 1974
kl.20 i Søofficersforeningens lokaler, Overgaden O.Vandet 62B.
Der vil blive vist en film i forbindelse med mødet.

Efter mødet vil der blive serveret 3 stk.smørrebrødssnitter,
øl, kaffe og kage incl. servering for 20 kr. Tilmelding til
spisning må ske senest søndag den 21.april 1974 til sekretæren,
lektor Barfod, tlf. 87 22 54 eller til arkivar Bjerg, 86 18 28.

DANSK MARITIMHISTORISK KONFERENCE

1974

I forbindelse med afholdelsen af den første danske maritim-historiske konference, der afholdtes i København 22.-24.-marts 1974, vedtog deltagerne at nedsætte et Kontaktudvalg for dansk maritim historie- og samfundsforskning, hvori de forskellige discipliner og institutioner denne forskning vedkommende er repræsenteret, og som skal overdrages arbejdet med at videreføre og udbygge det nu påbegyndte samarbejde omkring maritim historie- og samfundsforskning ved bl.a. at varetage følgende opgaver:

- 1) Arrangere den næste danske maritimhistoriske konference senest 1976.
- 2) Udarbejde et forslag for konferencernes fremtidige indhold og form, herunder kontaktudvalgets endelige form og virke.
- 3) Stå til rådighed som kontakt-organ for maritim historie- og samfundsforskning, samt holde konferencens deltagere orienteret om igangsættelsen af forskningsprojekter inden for dette forskningsområde.
- 4) Udarbejde rapporten for Dansk Maritimhistorisk Konference 1974.

Til kontaktudvalget valgtes følgende:

Lektor Jørgen H. Barfod
Arkivar Hans Chr. Bjerg
Cand.phil. Benny Christensen
Museumsinspektør Ole Crumlin-Pedersen
Stud.mag. Ole Frantzen
Museumsinspektør A. Hjorth-Rasmussen
Kandidatstipendiat A. Monrad Møller
Toldbetjent H. Munchaus Petersen
Stud.mag. Lise Sandersen

Marts 1974

Konferencekomiteen
Marinehistorisk Selskab

ORLOGSMUSEET OPRETTER FILIAL PÅ VALDEMARS SLOT

For de prisepenge, som admiral Niels Iuel modtog efter sejren over den svenske flåde i Køge Bugt i 1677, erhvervede han praktisk talt hele Tåsinge med Valdemars Slot, bygget af søkongen Christian IV til dennes søn, grev Valdemar Christian. En af søheltens direkte efterkommere, baron Niels Iuel-Brockdorff, der i dag er slottets ejer, foreslog i 1971, at Orlogsmuseet skulle flytte hertil. De forhandlinger, der siden har været ført mellem baronen og Orlogsmuseets komite, er nu nået så vidt, at der fra i år oprettes en filial af museet på Valdemars Slot. Dette indebærer ikke, at museet og dets samlinger flyttes til Tåsinge, men at museet overtager driften af slotskomplekset som slotsmuseum og samtidig i et par af gemakkerne indretter udstillinger dels belysende bygningens historie, dels Niels Iuel og orlogsflåden i perioden omkring Den skånske Krig bl.a. omfattende admiralens personlige ejendele - hans skibskiste, barberfad m.v. Slottets to sidelænger vil blive anvendt til henholdsvis udstilling af museets kongechalupper og - fra 1975 - til skiftende udstillinger og AV-lokale. Slottets private kirke, som i 1687 blev indviet af Thomas Kingo, åbnes for offentligheden, medens hovedbygningens nordfløj indrettes til refugium. Endelig har Fyens amtskommune og Svendborg kommune fået tilbud om at kunne benytte slottet til repræsentative formål.

Det er muligt, at det ikke lykkes; men Orlogsmuseet håber, at inventeringen af slottets rige samlinger og de planlagte udstillinger kan blive klare til åbning inden den 5. juni i år, hvor den store internationale museums-kongres, ICOM -74 afholdes her i Danmark.

Som slotsfoged og dermed som daglig leder af Orlogsmuseets Samlinger på Valdemars Slot er pensioneret orlogskaptajn Gunner Johansen, Hadsund, blevet ansat, og som et koordinerende led mellem slottets ejer og museets ledelse er etableret et slotsråd på 6 medlemmer bestående af Baron Niels Iuel-Brockdorff, museumsdirektør Munthe af Morgenstierne samt en af hver af disse udpeget repræsentant, nemlig landsretssagfører Svend Truelsen og advokat Niels Arthur Andersen. Fyens amt er repræsenteret ved fhv. amtsborgmester Edv. Rasmussen, medens Svendborg kommune endnu ikke har udpeget sin repræsentant.

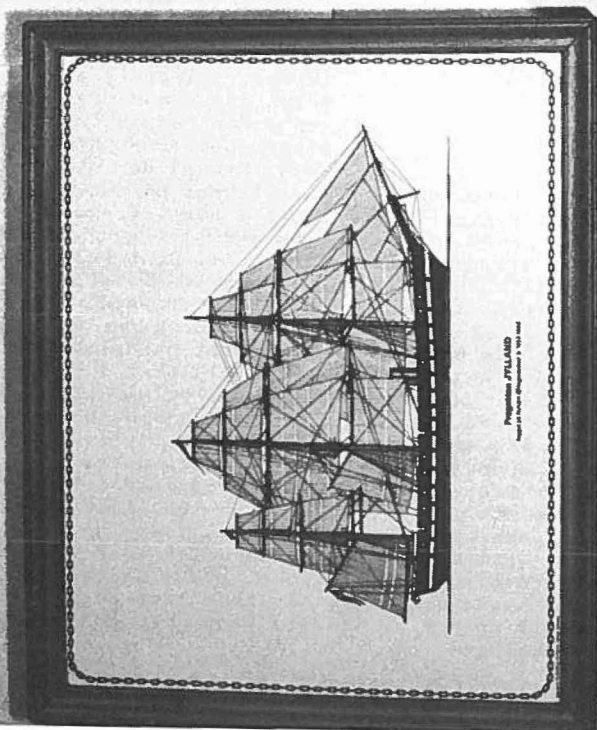
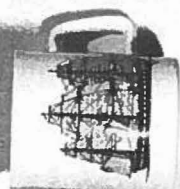
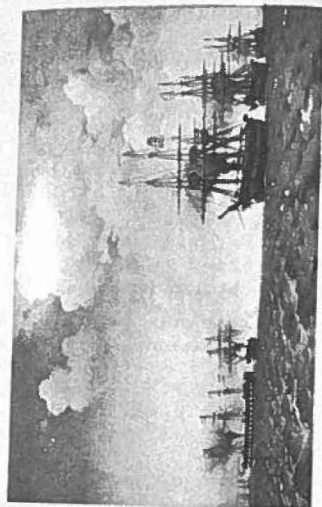
Som det vil være nogle af selskabets medlemmer bekendt, har bestyrelse i den forløbne sommer, samtidig med ansættelsen af en ny tilsynsførende, intensiveret souvenirsalget. Der er, udover de forskellige almindelige postkort med fregatmotiver, huebånd, bøger m.v.; især 4 ting, som har vist sig at være gode salgsobjekter (med en rimelig fortjeneste til skibet).

På nedenstående billede ses tre af tingene. Til venstre en tegning i sort/hvid, udført af kunstneren P.S. Andersen, Troense, efter gammel skitse. Billedet, der er trykt på tyndt karton, (ca. 40x30 cm), er i indrammet tilstand en fin prydding ombord på ens eget skib, til den skibsinteresserede m.v. Prisen er uindrammet kr.12,00.

I midten ses den skibsmugge (krus), som bestyrelsen efter megen søgen har udvalgt som havende den bedste facon og størrelse. Det er et hvidt fajancekrus, hvorpå den ovennævnte

fregattegning i formindsket udgave findes på den ene side. På den modsatte side findes, ligeledes i sort, fregattens "våbenmærke", et anker med et skriftbånd med "Jylland". (Mærket ses som indledning til denne lille artikel). Bestyrelsen har erhvervet mærket i sandsynligvis den eneste eksisterende originaludgave (emblem i messing). Mærket er efter det foreliggende kun fremstillet i 7 eksemplarer til brug for en rekylgeværsektion i Akademisk Skyttekorps. Korpset havde af "Komitéen til Fregatten Jyllands Bevarelse" i 1913 fået stillet et beløb til rådighed til indkøb af 2 rekylgeværer. Mærket blev båret på venstre ærme over et eventuelt Skydeskjold. Bestyrelsen har vedtaget, at dette er fregattens mærke, naturligvis uden at se bort fra agterspejlsmotivets som fregattens særlige kendetegn. Kruset er fremstillet i England og sælges for 12,00 kr. Ved køb af seks stk. følger emballagen med, idet pakningen sker i 6-stk. pakninger. Det er igen en god ting for den skibsinteresserede. Også som den lille fordringsløse present til værtinden er kruset velegnet, f.eks. fyldt med konfekt eller lidt Oasis med nogle blomster. Når indholdet er væk, har man et godt krus til teen m.v. Ham med eget skib skal naturligvis have 6-stk. pakningen.

Det omtalte fregatmærke har vi fået efterstøbt i en metaliseret plast-udgave. Den fås bl.a. med nål. Bruges som stokmærke, frakkeemblem, hueemblem m.v. Nogle enkelte eksemplarer har vi monteret på en smuk og stilren cigaretæske med rustfrit stållåg. Den har vi kun nogle få stk. af og viser den ikke, for ikke at få for mange forgæves henvendelser. Emblemet alene sælges for 5 kr. og cigaretæskan for 25 kr.

Endelig ses på billedet et postkort i kæmpeformat (ca. 18 x 30 cm). Til kortet, der er i farver, er anvendt klicheen fra omslaget til bogen "Fregatten JYLLAND" (af Steen Steensen). Prisen er 2,50 kr. pr. kort. Også egnet til indramning.

Alle disse genstande sælges ombord på fregatten; men da der har været en del forespørgsler om muligheden for at købe dem i København, har bestyrelsen oplagt et lille lager på sel-skabets sekretariat, Bohlendachhuset, Vej nr.6, Holmen, 1433 Kbh. K. Tlf. 11 13 13, lokal 3133. Ved henvendelse hertil kan genstandene købes. Det vil være mest praktisk direkte med sekretariatet at aftale, hvorledes genstandene kan hentes eller sendes, idet der ikke er emballage til rådighed til en større forsendelsesvirksomhed (i øvrigt har vi haft et par uheld med knuste krus under en forsendelse). Er man ikke i stand til at træffe arrangement om en direkte afhentning, må man være indstillet på at skulle betale en merpris for forsendelsesomkostningen.

På bestyrelsens vegne

A. Skjødt

HVOR BLEV MILITÆRHISTORIEN AF ?

En diskussion om forskning i militærhistorie

Den 3.april er der på Københavns Universitet blevet afholdt et møde med ovenstående emne indledt af et panel bestående af Arkivar, cand.mag. Hans Chr.Bjerg (Rigsarkivet); Docent, fil. dr. Carl-Axel Gemzell (Lunds Universitet); Direktør, dr.phil. A.Hoff (Tøjhusmuseet) og Redaktør, oberstløjtnant K.V.Nielsen (Hærens Officersskole). Da det menes at være af interesse for tidsskriftets læsere gengives her det oplæg, som arrangørerne har udsendt:

I efterhånden mange år - for ikke at sige altid - har militærhistorie ført en yderst tilbagetrukket tilværelse blandt det store flertal af danske faghistorikere. Dette må egentlig siges at være besynderligt, når man tænker på det militære samfunds omfang og historiske betydning.

På den internationale historikerkongres i Wien 1965 formulerede Christopher Duffy, Sandhurst, følgende synspunkt, hvis ubestridelighed næppe kan anfægtes: "Krig er den mest afgørende enkeltfaktor i historien. På intet andet historisk område kan man med hensyn til tid og sted med så stor præcision berette om samfunds og rigers skæbne. Det er umoderne, men nødvendigt, at fremhæve, at detaljer såsom en enkelt persons afgørelse, en regnbyge eller et velplaceret kanonbatteri virkelig SPILLER en rolle i historiens gang. På visse tidspunkter bliver Mars Klio's herre, og århundreders sociale og økonomiske udvikling kan tilintetgøres blot ved en invasion af Hernan Cortez eller en bølge af atomraketter."

Foreningen De Historiestuderende ved Københavns Universitet ønsker at gøre sit til at råde bod på dette emnes upåagtethed ved at arrangere et møde med det formål, at få en debat om den militærhistoriske forskning, d.v.s. udforskningen af de soci-

ale, kulturelle, politiske og teknologiske forhold, der har gjort sig gældende i det militære samfund, og relationerne det civile og militære imellem - og sidst, men ikke mindst krigshistorien, som desværre ofte bliver opfattet som selve militærhistorien og ikke kun en del heraf.

Militærhistorisk forskning i Danmark er stadig et forsømt område. Af egentlige forskningsinstitutioner eksisterer kun én, nemlig Tøjhusmuseet, hvis medarbejdere i sagens natur hovedsageligt beskæftiger sig med et enkelt, men vigtigt aspekt af militærhistorien, nemlig våbenhistorie.

Et videnskabeligt anlagt militærhistorisk tidsskrift eksisterer ikke, men Militært Tidsskrift, der udgives af Det krigsvidenskabelige Selskab, bringer jævnligt historiske artikler omend intensiteten er faldende.

I midten af 1960'erne tog en gruppe officerer tjenestegørende ved Danske Livregiment et prisværdigt initiativ, da de startede udgivelsen af Krigshistorisk Tidsskrift, hvis første nummer så dagens lys i 1965. For begge publikationer gælder, at faghistorikerens bidrag glimrer ved deres fraværelse.

Dansk militærhistorisk forskning var gennem mange år stort set identisk med det arbejde, der, underlagt Generalstaben, udførtes af en krigshistorisk afdeling - nu Hærstabens militærhistoriske Arbejder - og som forøgede vor militærlitteratur med nogle værdifulde bidrag.

Siden krigen har denne institutions udadvendte virksomhed dog ligget i dvale; efter 1948 er der ikke blevet udsendt publikationer.

Hærens Arkiv, der nu er underlagt Rigsarkivet som dettes 3. Afdeling, har aldrig som institution udsendt militærhistoriske arbejder, men flere af dets medarbejdere - som iøvrigt var gengangere fra Generalstaben - har privat udført et stort arbejde.

Efter krigen søgte man at oprette en krigshistorisk afdeling tilknyttet arkivet, men planen førstes aldrig ud i livet. I modsætning til Rigsarkivets øvrige afdelinger har 3. Afdelings arkivarer (arkivofficerer) ikke forskningspligt.

Ved Københavns Universitets historiske institutter findes ingen lærestol, end ikke den ubetydeligste, i militærhistorie. Blot under professoratet i oldtidshistorie meddeles militærhistorisk undervisning, og den er synonym med en eneste lærer. Har man interesser udover oldtiden, er man stort set henvist til at færdes på egen hånd.

Retter man blikket mod for eksempel Sverige tager forholdene sig anderledes ud, da der både undervises og forskes på såvel militære som civile institutioner; ja, der kan endog være tale om projekter med flere medarbejdere.

Arrangementet skulle bl.a. gerne bidrage til at redegøre for disse forhold.

Aftenen vil begynde med indledernes redegørelse for militærhistoriens placering ved deres respektive institutioner. Derefter forsøger man dels at nå frem til en status over militærhistorisk forskning her i landet - herunder drages en sammenligning med de øvrige skandinaviske landes indsats på området - dels at pege på muligheder for at forbedre forholdene, og i den forbindelse vil nytten af studiet af militærhistoriske emner og undervisning heri blive diskuteret.

På Foreningen De Historiestuderendes vegne,

Claus C.C.von Barnekow

Kaare E. Janson

VRAGENE I ØRESUND AF DANSKE
KRIGSSKIBE FRA 1801 OG 1807 *)

af

Jens Schou Hansen

og

Hans Chr. Bjerg

I de senere år har der kunnet konstateres en stor interesse for Slaget på Rheden 2. april 1801. Senest er udkommet en stor engelsk bog, "The Great Gamble" skrevet af D. Pope. Mens der er mange, og således senest D. Pope, der har interesseret sig for slaget og for de forskellige skibes deltagelse i dette, så er der ejendommeligt nok ikke mange, der har foretaget undersøgelser over de enkelte danske skibes skæbner efter slaget. Skibene, der blev taget i 1807 er der skrevet en del om, men ikke om de i slaget 1801 deltagende skibes skæbner.

I nærværende artikel skal det forsøges at følge de enkelte danske skibe i 1801 dels på grundlag af arkivstudier dels på grundlag af konkrete undervandsarkæologiske undersøgelser foretaget inden for de sidste par år. Det er i denne forbindelse værd at pege på, at disse to former for studier virkeligt har suppleret hinanden på en helt nødvendig måde og har givet resultater.

*) Oplysningerne til artiklen stammer fra en lang række institutioner, hvis personale har taget venligt og interesseret imod Jens Schou Hansen og hjulpet denne til mange værdifulde oplysninger. Det vil være naturligt at takke følgende personer: Knud Lynge, Søkortarkivet; Sv. Jans, Dragør Lokalkarkiv; Poul Høyers, Dragør Bymuseum; Ole Crumlin-Pedersen, Skibshistorisk Laboratorium, Roskilde; Hans Jepsen, Orlogsmuseet; John, Finn og Johannes Nielsen, Fiskekutteren H 15 LINDA af Gilleleje; W. Axen, Landsarkivet for Sjælland; Mogens Schmidt, Lødsdirektoratet; Laggemann og Kragbøll, Matrikeldirektoratet; Bent Bergsøe, Københavns Havnevæsen; Skov, Fyr- og Vagervæsenet. Endvidere personalet ved Rigsarkivet, Københavns Lodseri og Dragør Lodseri.

De deltagende skibe i slaget 1801

I slaget på Rheden 1801 udgjordes den danske linie af følgende skibe:

1. HJÆLPEREN. Synkefri defensionsfregat søsat 1787 - 16 kanoner. Klarede sig igennem slaget.
2. INDFØDSRETEN. Todækket linieskib omdannet til blokskib, søsat 1786, 64 kanoner. Strøg flaget og blev senere sænket af englænderne.
3. HOLSTEN. Todækket linieskib, søsat 1772, 60 kanoner. Strøg flaget og taget af englænderne som prise. Blev istandgjort og fik navnet NASSAU.
4. SØHESTEN. Stykpram, søsat 1795, 20 kanoner. Strøg flaget og blev senere sænket af englænderne.
5. CHARLOTTE AMALIE. Bygget 1780 som kinafarer (64 kanoner). Overladt af Asiatisk Compagni 1801 til Marinen. Udlagt som blokskib med 26 kanoner. Opbrændt af englænderne.
6. SJÆLLAND. Todækket linieskib, søsat 1787, 74 kanoner. Sidste skib, der strøg flaget, sænket af englænderne efter slaget.
7. FLÅDEBATTERI NR. 1. Defensionsflåde, søsat 1786. 24 kanoner. Klarede sig igennem slaget.
8. AGGERSHUUS. Kavalleripram, søsat 1786, 22 kanoner. Trak sig ud af slaget stærkt beskadiget og sank på inderreden. Atter hævet. Udgik først 1806.
9. DANNEBROG. Todækket linieskib, søsat 1772, 60 kanoner. Udlagt som blokskib. Skibet brændte videre efter overgivelsen og sprang i luften.
10. ELVEN. Fregat, søsat 1781, 10 kanoner. Klarede sig igennem slaget.
11. HAYEN. Stykpram, søsat 1793, 18 kanoner. Overgav sig stærkt havareret og menes sænket.
12. CRONBORG. Fregat, søsat 1781, 22 kanoner. Sløjfet til blokskib. Overgav sig og blev sænket.
13. SVÆRDFISKEN. Stykpram, søsat 1764. Oprindelig bygget som defensionsfartøj. 18 kanoner. Overgav sig og blev sænket.

14. JYLLAND. Todækket linieskib, søsat 1760, 54 kanoner.
Udtaget som blokskib. Overgav sig og blev sænket.
15. NYBORG. Kavalleripram, søsat 1786, 20 kanoner. Klarede sig stærkt havareret ind i havnen, hvor den sank ud for Toldboden.
16. RENDSBORG. Kavalleripram, søsat 1786, 20 kanoner. Overgav sig efter at være drevet på grund, hvor den brændte.
17. WAGRIEN. Todækket linieskib, søsat 1773. Sløjfet til blokskib. 52 kanoner. Overgav sig og sank.
18. PRØVESTEEN. Tredækket linieskib, søsat 1767 under navnet CHR.7. Omdannet til blokskib 1799 under navnet PRØVESTEENEN. 58 kanoner. Skibet brændte ned til vandlinien og sank.

Af de 18 skibe i linien strøg 13 flaget og ud af disse måtte englænderne sænke 12 som ubrugelige eller lade dem brænde op. 5 skibe undgik at overgive sig, men heraf sank 2 efter slaget på grund af svære havarier.

Afmærkningen af vrage og forsøgene på at hæve disse 1801 - 04

Tilsyneladende gjorde de danske myndigheder intet umiddelbart efter slaget for at lokalisere og hæve evt. tabte skibe eller inventar fra disse. Dette forhold kan forekomme ejendommeligt, men flere ting spiller vel ind. For det første var de almindelige tilstande forvirrede, for det andet havde man i virkeligheden ingen sikre underretninger om vragenes placering, bl.a. havde englænderne slæbt flere skibe bort før de var sunket eller var blevet sænket, og for det tredje har man sikkert ment, at der intet af værdi har været tilbage i vrage. 2/3 af de tabte skibe var blokskibe, der i forvejen var temmelig aldrende og ikke havde været fuldt ekviperede. Interessen for vrage kom imidlertid fra en anden kant.

De kort, der havde været tilgængelige under slaget, stammede fra 1786. Man følte nu under indtryk af slaget behov for på ny at foretage opmålinger i farvandet ud for København og den 29. maj 1801 beordrede Admiralitetet direktøren for Søkortarkivet, Poul de Løvenørn, der tillige var overlods for Sjællands Distrikt, til at foretage sådanne opmålinger. Den

6. juli s.å. indsendte Løvenørn resultatet af sine opmålinger (jfr. fig. 1) (1). Samtidig indsendte han til Kommissariatskollegiet en redegørelse for de vrage efter slaget, som han var stødt på under opmålingerne (2). Redegørelsen kan sammenfattes således:

- a) de vrage, der ligger på kanten af Middelgrundens, indstiller Løvenørn til at optages, da de er farlige for såvel mædelige som små skibe. (VRAG I, II, III).
- b) Vraget af RENDSBORG, der står på Revshalens Kandgrund på 6-8 fod vand, er ganske vist ikke til gene, men hvis det ikke optages foreslår Løvenørn, at der opsættes en varpstang på vraget. (VRAG IV).
- c) Vraget af CRONBORG, der står på kanten af Saltholmens Grund, er ikke farlig for sejladsen, men Løvenørn vil alligevel indstille det til optagning. (VRAG V).
- d) Et vrag, der ligger sunken 4 kabellængder i NO 1/2 O fra Middelgrundens nordre tønde, er overordentlig farlig for sejladsen (VRAG VI). Løvenørn anser det imidlertid for at være næsten umuligt at optage og foreslår da i stedet, at Middelgrundens nordre tønde forlægges til vraget med en stærkere og længere kæde. Endvidere foreslår han, at vragets eksistens bekendtgøres i aviserne.
- e) Et vrag beliggende tværs ud for Skovshoved er højst farligt for skibe i visse tilfælde. Løvenørn mener, at det er ønskeligt, at dette optages og foreslår midlertidigt opsat en tønde udlagt ved vraget (VRAG VII).
- f) Et vrag i Kongedybet, formentlig DANNEBROG. Det er ikke til hinder for sejladsen, men kan muligvis skabe hindringer for ankring på Rheden (VRAG VIII).

I skrivelser til Københavns Lodseri og Dragør Lodseri udbydes beskrivelserne af vrage og tvær- og langmærker angives (3).

Kommissariatskollegiet tilsluttede sig Løvenørns indstilling. Vragene under a, b, c, og f beordredes optaget og Middelgrundens nordre tønde flyttet til vraget nord for Middelgrundens. Den 21. juli 1801 sendtes disse ordrer til Overekvipagemesteren Kierulff, som skulle igangsætte det fornødne. I skrivelse af 8. juli havde Københavns lodsoldermand Chr. Zachariasen indberettet endnu et vrag på Saltholmgrunden (4). I Løvenørns redegørelse omtaltes ialt 8 vrage, hvoraf kun 3 er identi-

ficeret: RENDSBORG (VRAG IV), CRONBORG (VRAG V) og DANNEBROG (VRAG VIII).

Den 23. juli svarede overekvipagemesteren kollegiet, at der nok ville gå nogen tid med at iværksætte de beordrede optagninger, da han først nøjere måtte undersøge vrages placeringer og beskaffenhed. I øvrigt rådede Holmen kun over et par ældre og skrøbelige donkrafte (5). Derefter beordredes Løvenørn som overlods at forlægge Middelgrundens nordre tønde til det på denne beliggende vrage. Den 10. august meddelte Chr. Zachariassen overekvipagemesteren, at han havde været ude ved INDFØDSRETTENS vrage (sandsynligvis VRAG VI) for at kontrollere afmærkningen, og meddeler at vraget står på 10 favne vand og afmærkningen er anbragt 12 favne østen for vraget (6). I følge meddelelse af 21. aug. er afmærkningen blevet forbedret.

Den 31. juli fik Rafn ordre til at opmåle Middelgrunden (6a). Han fik Henne til at hjælpe sig og indsendte 12. nov kort over Middelgrunden til Admiralitetet (6b) (fig.2).

Den 7. september meddeler Løvenørn, at han har udlagt forskellige vagere, ligesom han har beordret afholdt øvelser for lodserne i Sundet med de nye indretninger. Løvenørn minder samtidig om de beordrede optagninger, som overekvipagemesteren på dette tidspunkt tilsyneladende endnu ikke havde sat i gang (7). Københavns Lodseri meddelte 5. nov. at DANNEBROG, der lå i Kongedybet, er blevet forsynet med afmærkning. Den er kun til hindring ved ankring - ikke ved sejlads. Pejlingen er: "Den vestlige mølle på Christianshavn til den nordlige skorsten på Nyholms Takkelagehus med Frue Kirke over det sydlige krudttårn på Batteriet og Bernstorff midt over eller imellem tvende bønderhuse på Stranden". En lille topvager er placeret på INDFØDSRETTE "ved den nordre tønde" (VRAG VI) (8).

Påbegyndelsen af optagningen trak imidlertid ud og efterårsvejret satte ind og blev af overekvipagemesteren angivet som forklaring på, hvorfor det beordrede arbejde endnu ikke var kommet i gang. Arbejdet blev udskudt til foråret.

I november udførtes atter oplodninger på Rheden. Denne gang gjaldt det farvandet inden og uden for Bommen. Oplodningen foregik under ledelse af Harboe, som 24. dec. indsendte resultaterne i form af et kort (8a) (fig. 3).

Ved udgangen af året 1801 var følgende af de i Løvenørns skrivelse af 6. juli omtalte vrage identificerede:

Kort
(Middelgrundten og Høngedjbet)
Stykkende fra Sundbyghage til Hukken
Aftensende Høngedjbet fra Middelgrundten fra Sundbyghage fra H. og H. P. P.
1801

A. Rafn
C. H. Høne

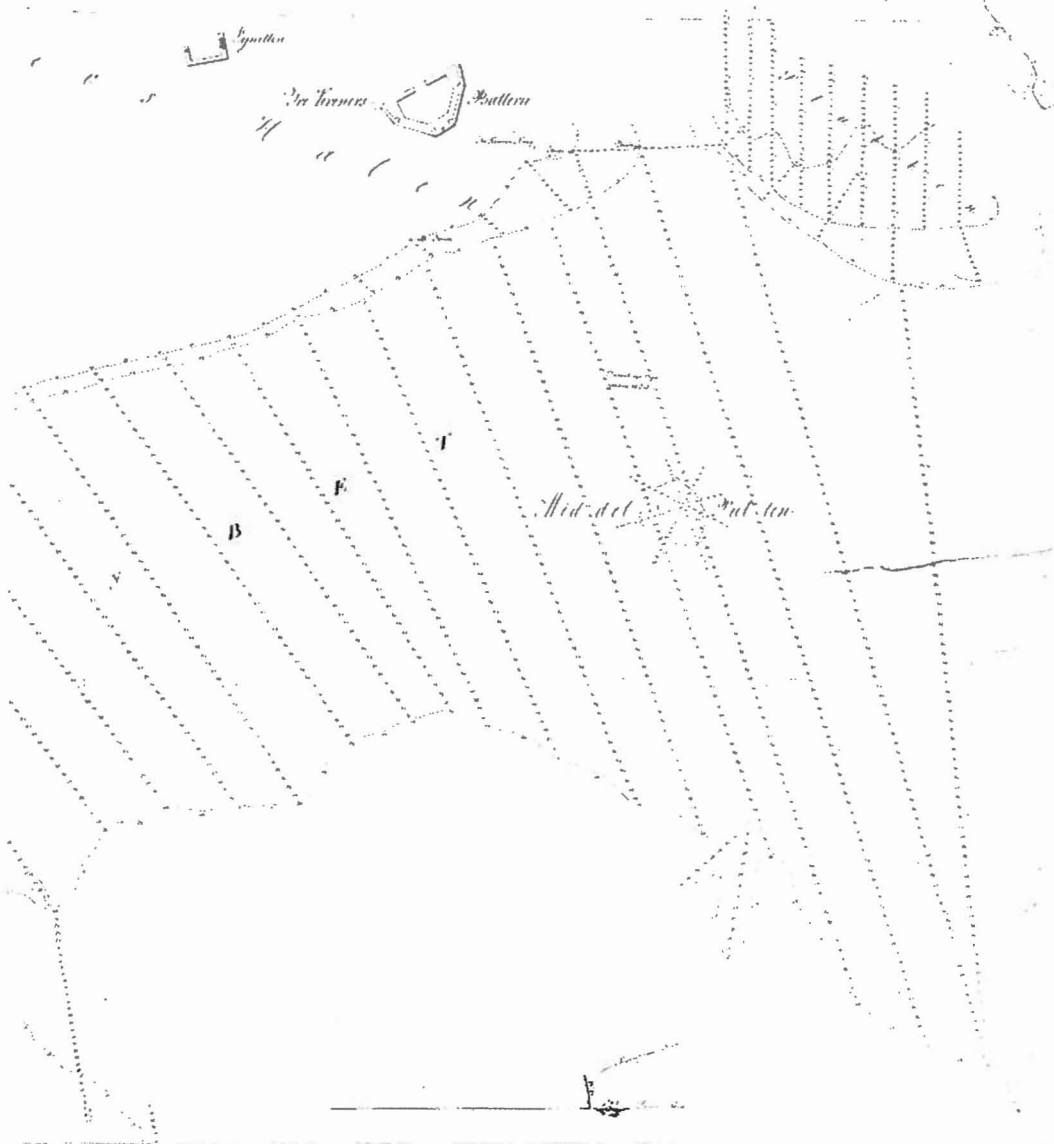
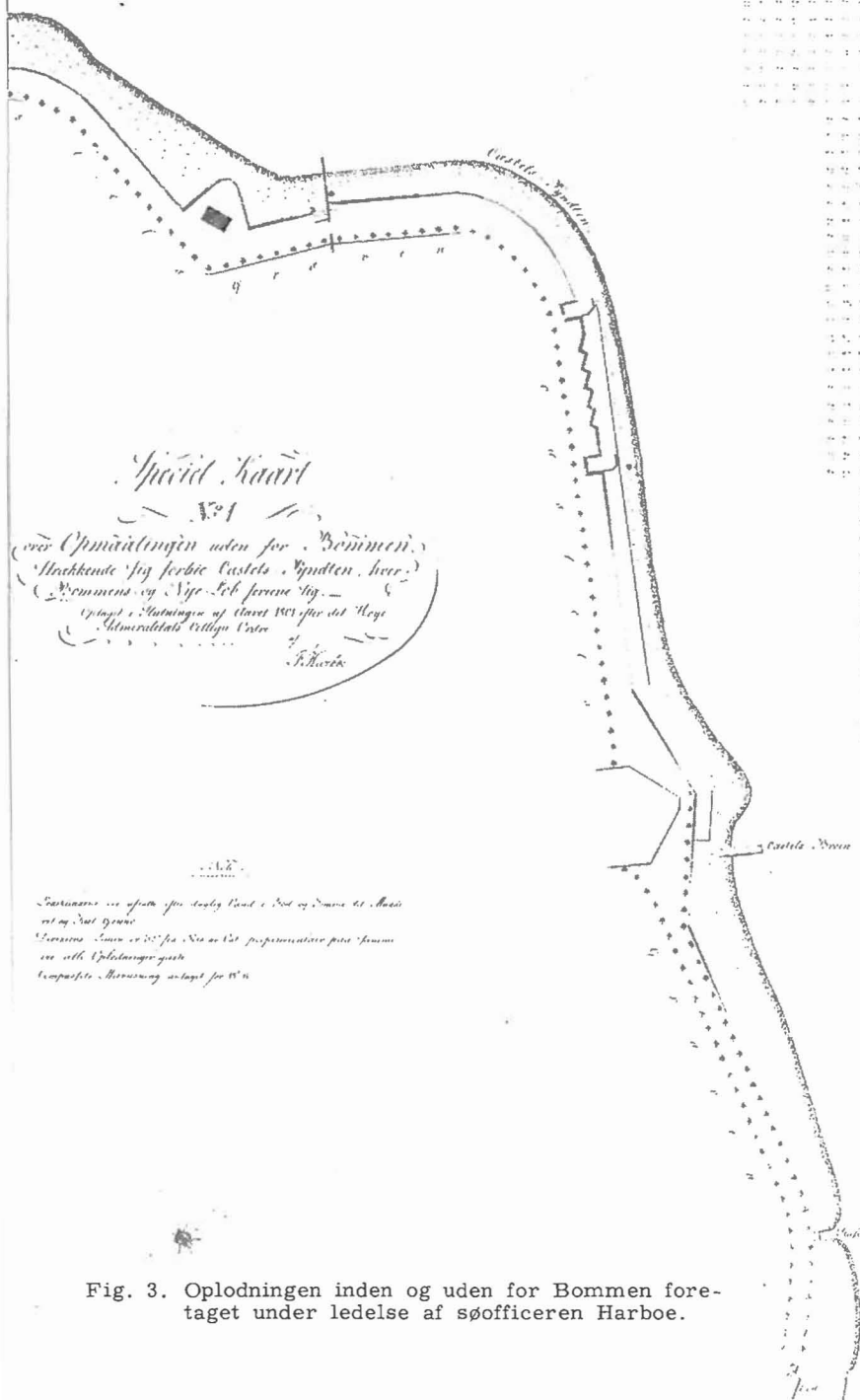

Fig. 2. Søofficerne Rafn's og Henne's opmålingskort fra nov. 1801 over Middelgrundten.

VRAG IV	RENDSEBORG
VRAG V	CRONBORG
VRAG VI	INDFØDSRETTE
VRAG VIII	DANNEBORG

Den 7. februar 1802 meddelte Løvenørn Dragør Lodseri at "tvende af de Vrag, som stod paa Middelgrunden er af Isen bortskudt, og ført andetsteds hen". Løvenørn anmodede i denne forbindelse lodserne om under deres arbejde at holde øje med disse vrag, således at deres nye positioner kunne blive tilbørligt afmærkede, endvidere anmodede han om, at det blev undersøgt, hvilken indvirkning isen havde haft for vraget af CRONBORG (VRAG V). Samtidig blev lieutenant Hans Top beordret til i en såkaldt kongebåd at foretage undersøgelser på Reden af de forskellige vrags positioner efter isens tilbagetrækning (9). I en indberetning, der foretages i denne anledning, mener overekvipagemesteren, at de to vrag (I og II), som er blevet forskudt af isen ved Middelgrunden er henholdsvis PRØVESTENEN og JYLLAND, mens det endnu stående (VRAG III) formodes at være WAGRIEN (10). Den 12. februar blev en lods fra Dragør Lodseri beordret til hjælp for Top på kongebåden MAA-GEN, der som nævnt skulle foretage undersøgelser af "de 3de paa Middelgrunden, fregatten Cronborg paa Saltholmens Grunden, og Indfødsretten, Norden for Middelgrunden" (11). Det viste sig bl.a. at CRONBORG havde flyttet sig, og den 22. februar indberettede Hans Top, at han havde lokaliseret det nordligste og det mellemste vrag på Middelgrunden, mens han ikke havde kunnet finde det sydligste, skønt han - efter sit eget udsagn - havde gjort sig de hæderligste anstrengelser (12). Dette resultat af undersøgelserne meddeler Løvenørn 26. februar, samtidig vedlægges en liste med mærkerne for de vrag, der står på Middelgrunden.

"Tværmærket for Mitten af det Nordlige Vrag af de 3 som ligger på Vestkanten af Middelgrunden. (VRAG I).

1. Christiansholms Kran til Nordkanten af Christiansborg.
2. Frue Kirkes Spir nordre Kant til Quisten af Syndre Pakhus.
3. Holmens Mølle lige paa Rundetaarn.

Langmærket af samme vrag.

1. Gaarden næst syden for Constantia under Kloven af Skoven ved Fortunen.

2. Det mitterste af de 3 smaa Huuse, vesten for Castrup Mølle til Vest kanten af Maribolille Remise. Dybde 20 Fod.

Tværmærket for Midten af det søndre Vrag (VRAG III).

1. Det lille Spir af Rundekirke paa Quisten af det søndre Pakhuus.
2. Børnehuus Spiret paa Sydkanten af Christiansholms danske Kirke Muur.

Langmærket for samme vrag.

1. Syndre Høi paa Maribolille Føllet næsten til Østkanten af Dragøe Lund.
2. Hollænderbyens Kirkespir paa Kanten af det østre Huus paa Castrups Bye.
3. Det synderste Vagthuus paa Krudttaarnet af Castrup Remise.
4. Det nordre langmærke. Gentofte Træ til falske, hvide vægge (!) eller Mylnsteds Gaard, dybde 15, 16 a 17 fod paa den vestre siide af Vraget.

Tværmærket for det mitterste Vrag (VRAG II).

1. Krudttaarnet i Kloven af begge de syndre Pakhuuse.
2. Rosenborg Spiir paa den Nodre Kant af det syndre Pakhuus ved Toldboden.

Langmærket for samme Vrag.

1. Constantia paa den østre Kant af Kloven ved Skoven af Fortunen.
2. Castrup Mølle paa Vestkanten af Maribolille Remise.
3. som nr. 3 ved forrige Vrag dybde 13 a 14 Fod paa Vestkanten af Skroget." (13).

Dragør Lodseri meddelte den 15. marts at man havde fundet fregatten CRONBORGS vrag ved Saltholmens Grund, hvor den af isen kun meget lidt var blevet forskudt. Man havde ligeledes atter fundet det tredie vrag på Middelgrunden som Hans Top ikke havde kunnet finde. Tvær- og langmærker for de to nævnte vrag gengives (14). Der blev derefter udsat mærker på vraget på Middelgrunden. Dette kommuniceredes Kbh. Lodseri sammen med angivelsen af tvær- og langmærker (15). I skrivelse af 18. marts 1802 opsummerede Løvenørn situationen m.h.t. vragene for Admiralitetet (16). Vagere og mærker var nu udsat henholdsvis på det vrag på Middelgrunden og på CRONBORG. Om Middelgrunds-vraget siger Løvenørn, at da der kun kort tid har været stærk is i vinteren, er det bemærkelsesværdigt, at det er blevet

forskuet af isen 1 1/2 kabellængde i sydvestlig retning og nu ligger på siden. Vraget karakteriseres som bunden af et orlogsskib og lodserne beretter, hvorledes de kan se den skure på havbunden, som forskydningen af vraget har lavet. Fregatten CRONBORG, som det ikke er lykkedes at opfiske så meget fra og derfor må anses for at have været tungere er dog også blevet forskuet et mindre stykke af isen. Endvidere hedder det, at bunden af Orlogsskibet DANNEBROG, som ligger tværs ud for tre Croners Batteri ligger splittet i mange vragstumper og er ikke til nogen hindring for sejladsen.

I følge placat af 11. februar 1784 skulle tønder og vagerafmærkninger hvert år inddrages den 11. november for vinteren for atter at udsættes om foråret. Dette skete også vinteren 1801-02. Afmærkningerne på de tre vrag på Middelgrundens vestside blev imidlertid ikke inddraget, fordi man anså disse vrag for særdeles farlige for sejladsen, hvorfor man ikke mente at kunne inddrage disse. Den 23. marts 1802 gav Løvenørn instruks om udlægningen af afmærkningerne for det kommende år. Der udlagdes derefter mærker ved vragene af CRONBORG, INDFØDSRETTEEN ved Middelgrundens nordre tønde, DANNEBROG samt ved de 2 vrag på Middelgrundens vestside, samt på det 3. som isen havde forskuet (17). Samtidig med udsætningen af afmærkningerne beordrede kollegiet atter overekvipagemesteren til at påbegynde optagningen af vragene, således som det tidligere var blevet bestemt (18).

Optagningen af vragene voldte tilsyneladende betydelige vanskeligheder og den 7. juni 1802 måtte overekvipagemesteren konstatere, at opgaven ikke kunne løses med det material, som var til rådighed på Holmen (19).

I samme skrivelse nævnes at man har gjort forsøg på at hæve vraget, der lå ud for Skovshoved og som omtaltes af Løvenørn i skrivelsen af 6. juli 1801 som pkt. e (VRAG VII). Vraget betegnes her som værende af bombardeerhukkerten MANDIGHEDEN.

I juli korresponderede Løvenørn med Helsingør Lodserne om udlægning af vagere ved vraget af SJÆLLAND (VRAG IV) ud for Humlebæk. Der sluttedes kontrakt med strandfogeden i Humlebæk om vedligeholdelse af to vagere på vraget (20). Den 19. oktober indberettede Dragør Lodseri til overlodsen justeringer af afmærkningerne ved de to vrag på Middelgrunden og INDFØDSRETTEENS vrag, som var drevet lidt hen i mod det nordlige vrag på Middelgrunden. Den 25. oktober beordredes udlagt vagere ved

vraget af den norske smak REGINA, som i 1802 blev sænket mellem Middelgrunden og Middelpulten (VRAG X) (21). I slutningen af oktober meddelte Overekvipagemesteren, at man ville gøre forsøg på at genoptage arbejdet med optagningen af vrage på Middelgrunden (22).

I løbet af 1802 var de tre vrage på Middelgrunden (VRAG I-III) blevet nøjere lokaliseret og VRAG VII var blevet identificeret som MANDIGHEDEN samt at vraget af SJÆLLAND var blevet lokaliseret og identificeret (VRAG IV). VRAG X er den norske smak REGINA.

I forbindelse med forårets udlægning af sømærker og vragmærker kontrolleredes vrage på Reden og lodserne indberettede, at CRONBORG lå på det samme sted, mens man ikke kunne finde det nordligste vrag på vestkanten af Middelgrunden. Vraget blev fundet et par dage efter, det havde flyttet sig 2 kabellængder sydligere i forhold til den hidtidige placering. I rapporten af 29. marts 1803 angives tvær- og langmærker for vrage (23).

30. marts underrettede overekvipagemesteren overlødsen om, at det endnu ikke var lykkedes at skaffe de nødvendige donkrafte til vragoptagningen, men at der nu var 2 større donkrafte under bygning, som formentlig ville kunne klare opgaven. Den 30. maj melder overekvipagemesteren at færdiggørelsen af donkraftene søges fremmes mest muligt (24). Den 29. okt. 1803 meddelte Admiralitetet Løvenørn, at der stadigvæk var betydelige vanskeligheder med vragoptagningen på Reden og forespurgte i denne anledning, om hvorvidt vrage overhovedet fortsat udgjorde hindringer for sejladsen. Dagen efter svarede Løvenørn således: "Da tror jeg paa ingen Maade efter Embeds Medfør besvare dette Spørgsmaal anderledes, end at de virkelig ligger til hinder for Seiladsen. Af de 3de Vrag, som efter den Anden April blev staaende ved Vestkanten af Middelgrunden eller dens indre side til Kongedybet, blev det ene ved Isens Kraft den første Vinter flytted et betydeligt Stykke af 1 til 1 1/2 Kabellængde fra hvor det stod, og den næste Vinter blev det sydligste paa samme Maade forflytted, endnu længere, saasnart som Isen gik bort 1802, hvilket det Aar skede tidlig i februar Maaned, blev efterseet og man fandt Vraget flytted, men hvorhen kunne man ei vide; Hr. Lieutenant Top blev, efter det Høie Collegii Ordre, udsendt med en Kongebaad, at opsøge, hvor det var kommet hen, men for uroligt Veir og Strøm fandt

det icke. Lodserne, som søgte det samme Vrag fandt det icke igen førend medio Marts". Det 3. vrag, som donkraftene havde været i gang med, stod endnu på kanten af Middelgrunden. Videre hedder det: "Når det nordlige Vrag er der 4 1/2 Favn dybt, og over Vraget selv er der ved daglig Vande omtrent 13 Fod, med lavt Vand mindre - tæt til det sydlige er der til den ene Ende 6 og til den anden af det 7 Favne dybt, og oven over det 16 til 17 Fod ved daglig, og mindre ved lavt Vand, og man kan icke være ganske sickre at enkelte Tømmerstocke kan staae høiere. Vel ligger disse Vrag paa den østlige Side af Kongedybet og henimod Vestkanten af Middelgrunden. Men det Høie Collegio vil selv heraf lettelig sanne at under Krydsningen i saa snævert Løb, ved Vendinger i stærk Strømsætning, pludselig tvungen Ankring o.s.v. det endog for en duelig Lods kan foranledige Uheld". Løvenørn foreslår arbejdet med optagningen genoptaget næste midsommer. Dette meddeltes lodserne 1. nov. og de fik besked på, at vagerne på vragene ikke måtte tages ind dette år.

I april 1804 kontrolleredes vagerne. Den 25. april var Dragør-lodserne ude at kontrollere, at såvel CRONBORG som de tre vrag på Middelgrunden fortsat lå på samme sted. I juli blev der på Holmen udstykket mandskab til tjenesten på donkraftene. Overekvipagemesteren fandt imidlertid nu ud af, at det heller ikke var nok med 3 donkrafte, men at en fjerde var nødvendig - og denne fjerde var man ikke i besiddelse af. Arbejdet blev derfor indstillet. Kollegiet anså på den anden side sejladsen "betrygget ved Lodseriets Aarvaagenhed og venter sig derfra underrettet om disse Vrag skulle forskyde sig" (25). 11. juli meddeltes det ekvipagemesteren, at optagningen definitivt var opgivet (26).

Opsynet med vragene 1804-07

I april 1805 var lodserne atter ude at kontrollere vragene, sætte bøjer og notere sig tvær- og langmærker på vragene (27). I begyndelsen af 1807 stødte skibet HAABETS ANKER på et af vragene og sank. Det var således stadig alvor, hvad Løvenørn tidligere over for Admiralitetet havde givet udtryk for og det var nødvendigt, at Lodsvæsenet fortsat nøje holdt øje med disse vrag. Den københavnske lodsoldermand Eskildsen indberettede 16. maj 1807 et vrag som han havde afmærket. Tværmærket var

Rundetårn og altanen på det nordligste pakhús på Østerseisk Compagni over eet, langmærket Dragøe Lunds og Castrups Værks vestkanter over eet (28). Dette vrág er VRAG VI.

Vragafmærkningen omkring året 1807 og årene derefter

I september 1807 drog englænderne efter Københavns kapitulation bort med størstedelen af den danske og norske sejlene flåde. Et par af de konfiskerede eller erobrede skibe, som var udtjente eller ubrugelige blev grundsát og opbrændt i Sundet af englænderne. Derved var der opstået nye vrág på Reden, som fremover ville være til hinder for den almindelige sejlads.

Den 14. oktober 1807 grundsatte englænderne et skib ved den nordre kant af Saltholmens grund (VRAG XI). Det havde tre master og formodedes at være et af de danske, der var taget. (29). Lodsoldermanden i Dragør, R.Præst, indberettede 19. okt. til Løvenørn, at dette skib måtte være fregatten TRITON, samt at englænderne havde grundsát endnu et skib på den NW-lige kant af Saltholmens grund. Dette formodedes at være linieskibet MARS (VRAG XII). Skytprammen HAIEN var sunken længst ude på Stubben og lodserne blev anmodet om at tage mærker af vráget, således at dette siden kunne optages, når englænderne var borte fra farvandet (30).

På grundlag af lodsernes indberetninger, redegjorde Løvenørn 24. okt. 1807 for lokaliseringen af vrágene efter 3 skytpramme. "Skiøttprammen HAIEN (VRAG XIII) ... Mærkerne ere følgende: Langmærket: Bernstorff over Sydkanten og Enden af det første Røde Huus ved Kysten fra Charlottenlund, hvilket jeg tror at være Constantia, videre Søebøtkers nye hvide Bygning lige under ... lidet Huus som ligger oppe paa Landet midt imellem Gentofte Kirke og Gentofte Lods Træ, samt sidstbemeldte Træ over det første Huus ved Stranden sønden for Søebøtkers Endelig Svare Møllen; Møllens Vingers Breede norden for Brønshøj Kirke. Tvermærkerne: Christianshavns danske Kirke over Sydenden af det Søndre Krudttaarn paa 3 Kroner - samt et stort Pakhuus midt imellem Vaabenhuusene paa 3 Kroners Batteri; Endelig Christianshavns tyske Kirke midt over nordre Vaabenhuus paa 3 Kroner - Jeg fandt henimod 5 favne Vand over Dækket af Prammen ... (Dette vrág må være den 3. stykpram, som sank efter det engelske bombardement.) Fremdeles staaer der en Skiøttpram (VRAG XIV) ikke langt udenfor 3 Kroner i hvil-

ken alle 3de Master staaer endnu. Dens Mærker ere lang Mærkerne: det saakaldede Hvide Vægge eller Skanse Huus, nordkant til Sydkanten af Nye Hellerup, samt det 4de røde Huus fra Charlottenlund lige under Fortunen. Tvermærkerne Møllen paa Holmen over S.O. Hjørnet af 3 Kroner, samt den Nordre Ende af det Syndre Vaaben Huus paa 3 Kroner over eet med Christianshavns danske Kirketaarn. Videre fandt jeg en siunken Skiotpram, (VRAG XV) som man formoder er KIEMPEN mellem Lunetten og Toldboden. ... Jeg har ansøgt Admiralitetet om, at der maatte skee foranstaltning til de flere Vrag's Undersøgelse her paa Fahrvandet i Løbene. .." (31).

Admiralitetet meddelte Løvenørn, at man ikke ved Holmen havde noget fartøj, der kunne undværes til brug for undersøgelserne på Reden af vragene (32).

Den 4. nov. 1807 satte englænderne ild på et skib, der var grundsat på Saltholmsgrunden og som formodedes at være ST. THOMAS (33) (VRAG XVI). Løvenørn gjorde 5. nov. lodserne opmærksomme på vraget af NEPTUNUS (VRAG XVII), som stod på Taarbæk Rev. Skytprammen på Stubben (VRAG XVIII) mente han ikke ville blive farlig. Dette vrag er muligvis HAIEN.

Han nævner et fartøj, der er sunken uden master i løbet mellem Svanegrunden og Stubben (VRAG XIX). Tværmærkerne: "Heiliggeystes Taarn en Ports breede syneden for Citadels Møllen. Lang Mærket paa samme er Christianshavn danske Kirke paa Vestkanten af Tre Kroners Batterie". I en skrivelse af 14. nov. omtales vraget på Saltholmsgrunden uden forbehold som ST. THOMAS (VRAG XVI).

Den 28. november 1807 meldes, at donkrafte er i gang med optagningen af vrag ud for Tre Kroner. Den 4. januar 1808 indberetter overekvipagemesteren, at der nok vil være mulighed for at bjerge et par kanoner fra NEPTUNUS, når årstiden tillader det. Han foreslog, at man undersøgte mulighederne for at få en privat entreprenør til at bjerge vraget af NEPTUNUS. (34).

I indkomne sager til overlødsen for Sjælland for 1808 findes en opresummering af de tre vrag på Middelgrunden og CRONBORG på Saltholmsgrunden og deres mærker. Det hedder således: "Det nordlige Vrag i Kongedybet paa Kanten af MiddelGrunden ligger kientret med Kiølen op; agter Stavnen NO-lig. For Enden SW-lig; Agter paa Kiølen havde 11 fod og tiltagende Dybde for efter. Ved Forstavnen 3 favne 3 fod. Ved Siden af Vraget agter

godt 4 favne for 6 favne ... Mellemvraget (VRAG II), staae heel oppe paa Middelgrunden, og er Bunden af et Skib som staaer paa sin Kiøl - Det er stillet NtO og StW. Ved den nordlige Ende af Vraget fandt paa Enderne af Tømmerne 3 Fod, men muelig at der paa et eller anden Spandt kan være mindre; omkring Vraget 13 a 14 Fod..."

"Det sydlige Vrag (VRAG III) i Kongedybet staaer paa Sydvestkanten af Middelgrunden paa 6 favne Vand. Det er Bunden af et Skib, som staaer paa sin Kiøl - Det staaer stillet NW-lig SO havde paa den NW-Ende 3 favne og paa den SO-lig 3 favne 1 fod paa Stævne".

"Vraget (af fregatten CRONBORG) under Saltholms Grund, den ligger stillet OtS og WtN".

I marts 1809 kontrolleredes vrage på Middelgrunden og fregatten CRONBORG. Det ene af disse og CRONBORG blev let fundet, men de to af vrage på Middelgrunden blev ikke fundet med det samme.

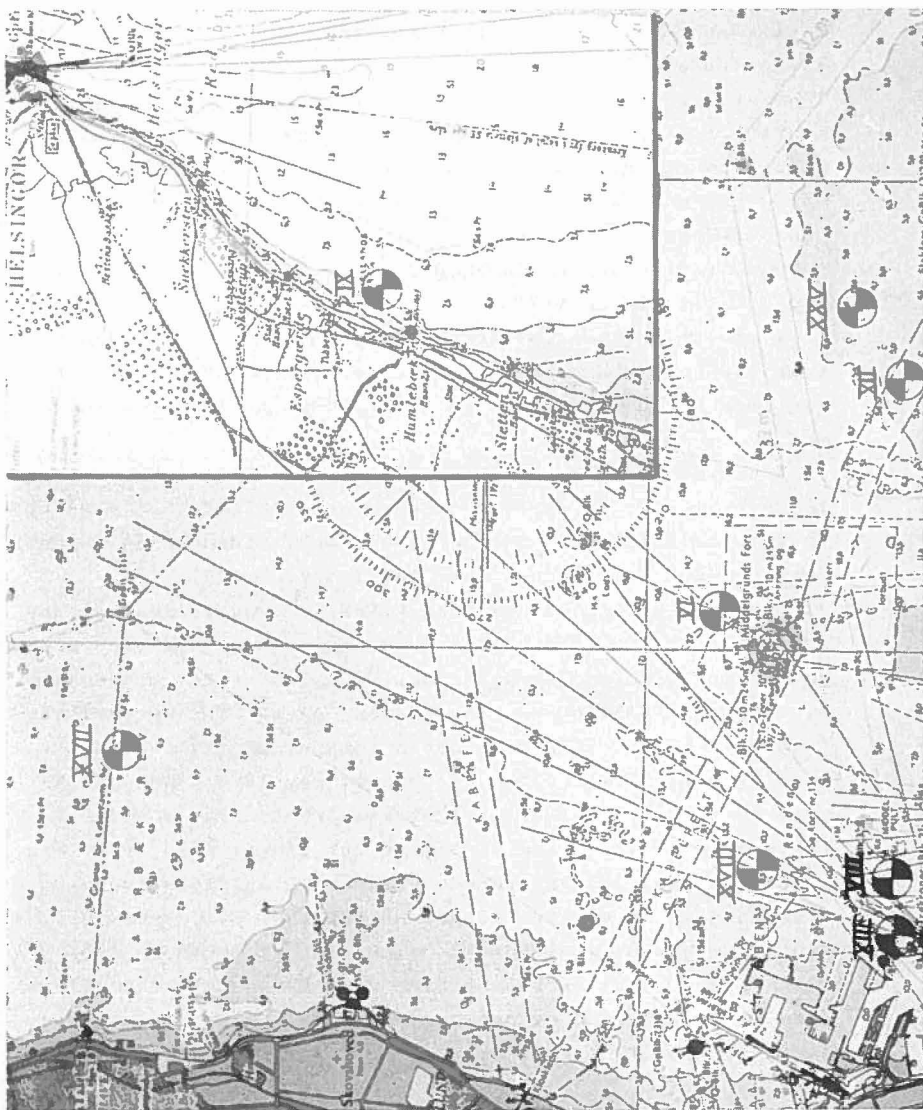
I begyndelsen af 1810 blev et vrag påsejlet i Sundet og lodserne mente, at der var tale om enten blokskibet MARS eller fregatten TRITON (ved Saltholmsgrunden). Siden påsejlingen i oktober 1807 var vrage ikke lokaliserede (35).

Den 15. februar 1810 melder R.Præst, dragør-lodserne, at fregatten TRITON (VRAG XI) står ud for den nordre ende af Saltholmen med Christianhavns danske kirke, over det midterste blokskib ELEPHANTEN ved Prøvestenen, og så skal der stå et "Wandhuus ned ved Stranden Østen for Fuldmægtig Eskildsens Hus, og nogle Træer østen til Huset. Bemeldte Wandhuus skal være østen til Træerne". Vraget står på 2 favne vand. Det skulde være dette vrag, som tidligere var blevet påsejlet. (Fig.3).

Den 24. maj 1810 beordrede Løvenørn Dragør-lodserne nærmere at undersøge og markere vraget af NEPTUNUS på Taarbæk Rev. Den 31. maj s.å. indsendte de mærkerne til Løvenørn (36). "Paa Vraget fandt de paa et Sted icke mere end 6 fod ellers var der 13 a 14 fod og det var flagt og skildt ad - og ved siden af Vraget 19 fd."

31.juli 1810 meddelte Admiralitetet Løvenørn, at man havde opgivet at optage den på Svanegrunden sunkne skytspram HAYEN (sunket 1801) (37). (VRAG XIII).

Der blev nu i resten af krigen 1807-14 ikke foretaget noget med disse vrage. Den 27.marts 1818 får vi at vide, at vra-

gene på Middelgrunden samt CRONBORG stadig er afmærkede (38). Der lægges ny kæde på vagerne til CRONBORG. Lodserne skulle endvidere undersøge om, hvorvidt det nordligste af vrage på Rheden fortsat udgjorde en fare for sejladsen.

I instruktionen af 1819 for lodserne omtales vagerne ved vraget på nordenden af Middelgrunden, CRONBORG samt NEPTUNUS (39). I H.Meinerts' mærkebog for lodserne 1824 findes de fleste af vrage gengivet (40).

Commissionen angaaende Vrag Optagelse i Farvandet omkring
Kjøbenhavn 1845-47

Der skulle nu gå en snes år førend vrage fra såvel 1801 som 1807 skulle blive genstand for officiel beivågenhed.

I 1845 indsendte Commandeurcapitain Zahrtmann den 5. maj en redegørelse til Admiralitetet, hvori han foreslog forskellige ændringer vedrørende afmærkningsforholdene på Københavns Rhed og de omliggende farvande. Under pkt. f foreslog han "at alle Vrag i Farvandet skulle eftersøges og successive optages i den bedste Aarstid med muligste Oeconomie, hvorfor Søetaten skulde tilstaaes Refusion; - at alle Vrag, de alene undtagne, som allerede ere mærkede med Topvagere, betegnes med grønne Vragbøier" (41).

Overekvipagemesteren Stephansen fik derefter ordre om at gøre foranstaltninger til, at disse af Zahrtmann foreslåede ting blev nøjere undersøgt og vurderet. Han bad derefter Commandeurcapitainerne Tuxen og Gandil og premierlieutenant Suenson om sammen med konstruktør Koldbye at undersøge Zahrtmanns forslag. Denne ordre udgik 26. juni 1845.

Den 28. oktober s.å. modtog denne lille kommission en skrivelse fra Stephansen med anmodning om specielt at fremkomme med en betænkning om undersøgelsen og optagningen af vrage.

Den 30. okt. fremkom betænkningen (42). I denne hedder det: "Betræffende de andre i Farvandet liggende Vrag have vi under 11. september d.A. tilskrevet Overlodsen Hr. Commandeur Wulff, og af ham udbedet os Oplysninger om hvor disse findes, og de nærmere Omstændigheder ved dem, men vi have endnu intet skriftligt Svar erholdt, tildeels fordi mange Vrag ikke ere lods-væsenet bekendte, da de ligge saa dybt at Skibe med enhver dybgaende kunne passere over dem."

Den 5. nov. svarede Wulff, at lods-væsenet ikke kunne hjælpe med oplysninger om vrage. Man kan måske undre sig over dette, idet det jo fremgår af det materiale, som fremlægges i

nærværende artikel, at oplysningerne har været tilgængelige i Overlodsens eget arkiv!!

De vrage, som der var udsat mærker på, opgjordes på grundlag af Admiralitetets oplysninger af overekvipagemesteren således:

"Vraget af fregatten Kronborg [VRAG V], beliggende paa Salt-holms-Grunden paa 22 fods Vand, betegnet med Vager med Kost. Vraget af Orlogsskibet Indfødsretten [VRAG VI], nord for Middelgrunden i Nærheden af nordre Tønde paa 22 a 23 Fods Vand, med grøn Tøndeboie.

Vraget af en Stykpram i Hollænderdybet [VRAG XX] nord for Ryggen paa 28 Fod Vand - grøn Tøndeboie.

2 Vrag [VRAG XXI og XXII] i Skudeløbet paa 2 favne Vand, grøn Tøndeboie.

Vraget af Stykprammen Haien [VRAG XVIII] udenfor Stubben på 5 Favne Vand, grøn Tøndeboie.

Et Vrag paa Middelgrunden [VRAG II] paa 3 Fod Vand, grøn Tøndeboie.

Vraget af Linieskibet Neptunus [VRAG XVII] paa Taarbæks Revs Yderende paa 13 Fod Vand, Vager med Kost.

Vraget af Linieskibet Sjælland [VRAG IX] beliggende O.N.O. $\frac{1}{2}$ Q.Miil fra Humlebek paa 14 Fod Vand, Vager med Stage." (43).

Den 17.nov. foreslog kommissionen, at der blev stillet et dampskib til rådighed for vragundersøgelserne, her nævnede man et af de små bugserdampskibe i havnen, WILLIAM el. EMMA. Endvidere bad man om en dykker, der kunne gå ned i vrage. Brugbart dykkerapparat var på dette tidspunkt af ganske ny dato og søværnet selv råde ikke over et sådant apparatur. Kommissionen bad endvidere om at måtte blive suppleret med en yngre søofficer, der kendte farvandet godt.

27.maj 1846 fik kommissionen af overekvipagemesteren bemyndigelse til at leje et lille dampskib og engagere styrmand Rasmussen som dykker. Samtidig tilkommanderedes capitainlieutenant M.Suenson kommissionen.

Først den 20.okt. d.å. fremkom kommissionens endelige store betænkning (44).

Det var kommissionens opfattelse at alle vrage kunne fjernes enten ved at sønderbrydes med donkrafte eller bortsprænges. Situationen for de enkelte vrag i 1846 opgøres således:

"1. Vraget af fregatten Kronborg [VRAG V] ligger paa 33 Fod Vand lige ved Kanten af Saltholms-Grunden, hvor der ikke ere mere end 14 Fod. - Vraget staaer paa sin Kiøl med Forenden mod Nord; Batteriedækket og styrbords boug ere borte; Skibet er fuldt af Mudder; af Styrbords Side staaer indtil Batterieportenes Midte; af bagbords Side sees kun meget lidet, da det meste er skjult af Mudder, saavel indvendigt som udvendigt; nogle Tømmer ragede 4 a 5 Fod op over Mudderet der ligger saa løst at Dykkeren sank i til Brystet, ...

Kommissionen antager at Vraget vil kunne sønderbrydes og optages med Hjelp af en dunkraft ... Vraget ... er af megen liden Vigtighed for Skibsfarten."

"2. Vraget af Linieskibet Indfødsretten [VRAG VI] nord for Middelgrunden i Nærheden af nordre Tønde, staaer paa 9 a 10 Favne Vand, paa sin Kiøl med Forenden imod Syden. Skibet er heelt, der staaer 3 Kanoner paa Skandsen og 2 paa Bakken, Gallionsfigur, ... staaer paa deres Plads; der er 5 Favne Vand over Dækket og 23 Fod hvor der er mindst Vand."

"Kommissionen formener at Optagelsen af dette Vrag vil kunne udføres ved Hjelp af Sprængning og Dunkraft men vil være forbunden med meget betydelige Omkostninger."

"3. Vraget af en Stykpram [VRAG XX] i Hollænderdybet Nord for Ryggen har almindelig Skibsdannelse, staaer paa sin Kiøl med Forenden imod NW paa $6\frac{1}{2}$ Favn Vand; har heelt Dæk, Rhelingen 4 a 5 Fod over Dækket ... der er Mudder i og omkring Vraget og der fandtes 5 Favne Vand over Dækket."

"Kommissionen formener at den vil kunne optages ved Hjelp af Sprængning og Dunkraft .."

"4. Tvende Vrag [VRAG XXI og XXII] i Skudeløbet i det sydligste er Vraget af en Brig, formodentlig den engelske bombardeer som sprang i Luften 1807; den er afskudt i 2 Stykker ... Det nordligste er Vraget af en Kanonbaad eller lignende Fartøi, hvoraft den største Deel er borte.."

"Kommissionen formener at disse Vrag Letteligen kan optages ved Hjelp af en Dunkraft eller mindre Fartøi."

"5. Vraget af Stykprammen Haien udenfor Stubben [VRAG XVIII]; dette Vrag er bygget som Pram med en Ponton i hver Ende ... Vraget ligger N.N.O. og S.S.W. paa $5\frac{1}{2}$ Favn Vand .."

"Kommissionen formener at det kan optages uden stor be-

kostning i Forhold til den Nytte det vil medføre at Vraget bortskaffes, og at dette bør tilraades, da Vraget ligger nær Stubben og maae anses som en Hindring for sikker seilads med større Skibe."

- "6. Det midterste Vrag [VRAG II] paa Middelgrunden ligger Nord og Syd; begge Ender ere borte; Bunden er afrundet, flat, med 3 Kjøle, og et Bjelkelag indenbords paa Garneringen, det staaer paa haard Stengrund paa 15 Fod Vand." "Kommissionen formener at dette Vrag kan optages uden stor Bekostning med en Dunkraft."

- "7. Vraget af Linieskibet Neptunus [VRAG XVII] ... dette Vrag er adskildt i flere Dele, begge Siderne ligge med Rundingerne i Veiret langs Grunden; den ene Side er brudt i Stykker."

"Kommissionen formener at dette Vrag vil kunne optages uden betydelig Bekostning ved Hjælp af en Dunkraft."

- "8. Vraget af Linieskibet Sjælland [VRAG IX] ved Humlebek; staaer paa sin Kjøle omtrent $\frac{1}{4}$ Miil fra Land; den opstaaede Klædning og Dæk ere borte; ... Bunden af Vraget er fyldt med Steen og Gruus; Tømmerne række 8 Fod op over Grunden paa hvilken der er 18 Fod Vand .."

"Kommissionen formener at Vraget vil kunne optages ved Hjælp af Dunkraft, men Bekostningen vil blive betydelig."

Vragene under 4, 5, 6 og 7 mente man søvænet selv kunne bortskaffe. M.h.t. vragene under 2, 3 og 8 foresloges det, at dette arbejde blev overladt til privat entreprise.

Af betænkningens bilag fremgår det, at dampskibet har kostet 150 Rd. at leje og at man har betalt N.M.Rasmussen 119 Rd.48 skil. for hans dykkerarbejde.

Først den 28.maj 1847 faldt der kgl resolution i sagen. Kongen fulgte ganske kommissionens indstilling, bortset fra at denne mente, at alt arbejdet skulle udføres af det offentlige.

Den 2.juli 1847 fremkom kommissionen med en redegørelse for, hvad der nærmere krævedes til arbejdets udførelse efter den faldne kgl. resolution (45). Kommissionen fandt, at følgende var nødvendigt:

1. En dykker med tilhørende apparatur og mandskab.
2. En - helst to donkrafte.

3. En hjulmaskine [muddermaskine].
4. En spilkran til donkraftens assistance.
5. En pram, hvorpå det optagne kan henstuves.
6. 2 á 3 arbejdsfartøjer.

Besætningerne på disse hjælpefartøjer ville tilsammen udgøre 30 mand. Hertil kom så nødvendigt mandskab, der skulle sørge for bespisningen af dette mandskab.

Endvidere ønskede man at råde over et dampskib, ligesom man ønskede en skriver til at føre protokol og regnskab.

Alle disse ting godkendte Stephansen 5.juli s.å. Kommissionens protokol afspejler herefter de minutløse forberedelser, som er blevet gjort i forbindelse med optagningerne. Forhold, der giver et godt indblik i arbejdet på Holmen omkring midten af det forrige århundrede.

Dykkeren N.H.Rasmussen, der havde været med ved de første undersøgelser i 1846 tilskrev nu myndighederne - efter at det var blevet bestemt at vrage skulle optages eller bortfjernes - for at tilbyde sig. (46). Den 7.juli indsender Rasmussen tilbud (47). I sine overvejelser vedr. Rasmussens assistance anfører kommissionen, at "det lidet Antal af Dykkermaskiner der haves her i Landet foraarsage imidlertid at det staaer i Eierens Magt at forlange hvad Betaling han vil for sit Apparat..." Derfor foreslog kommissionen "at et saadant Dykker-Apparat med Luftpumpe, Slange og Tilbehør samt 2de Klædninger maatte blive anskaffet ved Kollegiets Foranstaltning.."

Kapitainlieutnant Stenbach blev den 13.juli tilordnet arbejdet.

Ved at true med selv at anskaffe et dykkerudstyr har man tilsyneladende kunnet presse Rasmussens pris ned, idet han ved skrivelse af 14.juli akcepterer arbejdet for en lavere pris end den først forlangte. (48).

Overfor Stenbach præciseredes arbejdet som: "at optage Vragene i Skudeløbet; at optage Stykprammen Haien; at optage det midterste Vrag paa Middelgrunden samt undersøge de øvrige Vrag i Farvandet og deriblandt fornemmelig Gamle Trekroner."

Stenbach gik den 16.juli 1847 derefter i gang med at optage den engelske bombardeerbrig (VRAG XXI) i Skudeløbet (49). Derefter kan arbejdets fremadskriden følges gennem jævnlige rapporter fra Stenbach til kommissionen.

For at give et indtryk af, hvorledes en arbejdsdag kunne være under vragoptagningen gengives optegnelsen for Lørdag d. 21. august 1847 fra kommissionens Arbejdsprotokol:

"Kl. 4 1/2 Purrede ud Mandskabet skaffede.

Kl. 5 1/2 F.M. gik i Arbejde med at istykkeslaae det optagene af Vraget samt ophev en Deel Stumper af Vraget og lagde i Prammen.

Kl. 11 1/2 ophørte Arbeidet Mandskabet skaffede.

Kl. 1 1/2 E.M. gik i Arbejde igjen. Dykkeren gik ned og stak paa en Side, ophev dette, maatte afskære et Stykke deraf. Da det var forlangt til at ligge i Prammen; det afskaarne Stykke blev hængt ved Prammen og det andet nedfiredt.

Kl. 8 1/2 E.M. ophørte Arbeidet. Mandskabet skaffede. Kl. 9 1/2 E.M. opsatte Vagten.

Pompede Læns i Dunkrafterne samt Prammen, hindtede fersk Kjød og Grøndt til 67 Mand. Til Frokostmaaltid kom ombord 2de Mand i Steden for de 2de afklarerede. 67 Mand til Arbejde. Mandskabet bekom Extra Brændeviin."

Skønt arbejdet med optagningen nu var i fuld gang, havde Admiralitetet ikke glemt forslaget om at anskaffe dykkerapparat og den 17. juli 1847 bifaldt kollegiet, at et sådant apparat blev anskaffet til Holmen.

Allerede den 28. juli kunne Steenbach meddele, at vraget af den engelske bombardeerbrig var blevet optaget og at de enkelte vragdele var indbragt til Holmen.

Den 2. aug. indberettede kommissionen at det midterste vrag (PRØVESTENENS VRAG) på Middelgrunden er optaget og indbragt til Nyløb af 3 donkrafte, hvor det ville blive adskilt for at kunne komme ind på Holmen.

Den 31. aug. var optagningen af Stykprammen HAIEN tilendebragt.

Overekvipagemesteren meddelte kommissionen den 25. aug. at Kongen efter at have hørt om optagningen af PRØVESTENEN havde ytret at:

"Det vilde være interessant at opbevare et Stykke af Forstavnen af den uforglemmelige 2. Aprils Prøvesten paa Søarsenalet."

Kommissionen foreslog i denne forbindelse at Krigen (det Krumtømmer eller knæ, der forbinder forstavnen med Kølen) af PRØVESTENEN blev opbevaret efter at være skåret i to stykker. Hvor denne vragdel befinder sig i dag vides ikke.

Kommissionen havde nu forskellige arbejder med at få den i England købte dykkerdragt hjem. Den kunne ikke nå hjem, således at den fik nogen betydning for arbejdet med vrages optagning.

Den 11. december 1847 indsendtes det endelige regnskab for arbejdet. Udgifterne havde ialt været 5347 Rd. 67 Sk. Dykkerapparatet ville koste 1644 Rd. 16 Sk. Samtidig afgaves en rapport, hvori arbejdets gang opsummeres (51). Der var til arbejdets udførelse anvendt 58 dage. Der var optaget 3 vrage og under samme dato indsendte kommissionen et forslag til hvorledes arbejdet skulle videreføres. Af de vrage, som skulle borttages eller uskadeliggøres stod endnu tilbage:

- a. Vraget af NEPTUNUS (VRAG XVII)
- b. Vraget af INDFØDSRETEN (VRAG VI)
- c. Vraget af en stykpram i Hollænderdybet (VRAG XX)
- d. Vraget af SJÆLLAND (VRAG IX)

Opmuntret af de foregående optagninger var man indstillet på at udføre dette arbejde, der beregnedes til ca. 10 dage for hvert vrages vedkommende. Arbejdet burde igangsættes så snart årstiden tillod det.

De optagne materialer blev opgjort som følger:

4195	Metalfornotningssøm
1 Skpd. 7 Lpd. 8 pd.	gammelt metal
4 Skpd. 13 - 8 -	gammelt kobber
1 Skpd. 5 - 10 -	gammelt bly
8 Skpd. 5 - 8 -	gammelt jern
15 Skpd. 7 - 2 -	støbt jern
517	Styk ballastjern.

Kommissionens protokol indeholder forskellige lister og beskrivelser af dykkerapparatet, som ankom til Holmen i slutningen af 1847.

Efter ordre af 19. febr. 1848 fra overekvipagemesteren Stephansen igangsattes de sidste arbejder med optagningen.

I Den Danske Lods 1850 omtales afmærkningen på følgende vrage:

132. SJÆLLANDs vrag (VRAG IX)
135. NEPTUNUS' vrag (VRAG XVII)
136. HAIENS vrag, Østen for Stubben (VRAG X)
140. PRØVESTEENS vrag i Kongedybet (VRAG II)
142. INDFØDSRETEN i Hollænderdybet (VRAG VI)

Vrag af en stykpram (VRAG XX), nord for Ryggen

Vrag af MARS helt inde på Saltholmsgrunden (VRAG XII).

I 1858 blev vraget af DANNEBROG fjernet. I forbindelse med bortfjernelsen omtales det i Tidsskrift for Søværnen 1858 som et "blindt vrag".

I 1921 meldte nogle fiskere, at de med deres garn havde fået hold i noget, der formentlig var vragrester ved Saltholmsgrunden. Søværnet lod i juli samme år optage vragrester på den angivne position. Om de gjorde fund er der berettet i Tidsskrift for Søværnen 1921 (52). Der blev optaget vragrester, der bestod af et stykke køl af bøgetræ samt kølsvin og oplæg-gere af eg. Endvidere optoges en 12 pd. kanon og en del kugler. Skibet var tydeligvis sunken efter kamp, hvilket fremgik af de kugler, der fandtes indboret i trækonstruktionen. Forfatteren til den nævnte artikel i hvilken fundene undersøges, kontreadmiral T.A.Topsøe-Jensen, mente dels at kunne fastslå på kølen og kølsvinets dimension, at der var tale om "et mindre linieskib" dels at kunne bestemme skibets byggeår for at ligge før 1793, idet det ikke har kobberforhudning, hvad der indførtes dette år. Topsøe-Jensen mente, at der måtte være tale om et krigsskib fra 1801 eller 1807. På Saltholmens grund var efter hans oplysninger kun fregatten CRONBORG gået ned i 1801, men dette vrag kendte man udmærket positionen på, hvorfor det ikke kunne være det. Kølens dimension var i øvrigt også for stor til at være fra en fregat. Derimod var linieskibet MARS blevet grundsat af englænderne på denne grund i 1807. Topsøe-Jensen konkluderede derfor, at der måtte være tale om vragrester fra MARS. Dette er imidlertid lidet sandsynligt! MARS optræder allerede i søkort fra midten af det 19.årh. på en anden position end hvor man i 1921 ophev vragrester fra. Endvidere havde MARS før grund sætningen i 1807 ikke været i kamp, ligesom det er ret utænkeligt, at englænderne skulle have grundsat og forladt et skib, hvorpå der stadig var kanoner ombord. Disse ville ganske givet være blevet borttaget inden grund sætningen.

Alt taler imidlertid for, at det vrag, der er blevet lokaliseret i 1921, er vraget efter CHARLOTTE AMALIE (VRAG XXV), som ikke før 1921 ses lokaliseret i nogen skrivelse eller på noget kort. Dette skib opfylder alle Topsøe-Jensens betingelser. Det var af næsten samme dimensioner som MARS, kanonantallet var også det samme, og man skal ikke vildledes af, at det

under slaget i 1801 kun var udrustet som blokskib og derfor kun førte 26 kanoner. Skibet sank kort efter at have været i kamp, hvilket forklarer de mange kugler, der var indtrængt i garneringen.

Vragenes nuværende placering og undersøgelser af disse

I forbindelse med op søgningen af oplysninger i arkiverne har den ene af artiklens forfattere foretaget dykninger i Øresund for at lokalisere vrage ne efter de fremfundne oplysninger. Resultatet af disse mange dykninger er udmøntet i et moderne kort, hvori vragenes placeringer er indføjet. Ved hver lokalisering af et vrag er dets nøjagtige DECCA-position nedskrevet og på grundlag af disse er udarbejdelsen af kortet (gengivet som fig.4) foretaget. Alle DECCA-positionerne er afleveret til Skibshistorisk Laboratoriums Vragregistrant, hvor de kun vil være tilgængelige efter de normale bestemmelser.

Både for vrage ne fra 1801 og 1807 var der tale om skibe, som enten i forvejen var dømt til udrangering eller som direkte blev brændt eller skudt i sønk og da det endvidere i 1847 lykkedes at bortfjerne en stor del af vragmaterialet, er det klart, at der i dag kun er meget lidt tilbage af de pågældende vrag. I det følgende skal der knyttes nogle kommentarer til de vragrester, der befinder sig på de pågældende positioner i dag og som giver et indtryk af problematikken.

VRAG V, CRONBORG: Ligger på 10 m. vand. 6 dykninger. Er et forholdsvis velbevaret vrag, ca. 40 % tilbage.

VRAG VI, INDFØDSRETTE N: Ligger på 20 m. vand. 5 dykninger. Kun 30 % er tilbage og andre 20 % ligger spredt rundt omkring i nærheden. En 8 pd. kanonrapert er konstateret på det, der er tilbage af bakken.

VRAG VIII, DANNEBROG: Ligger på 12 m. vand. 1 dykning. Kun ca. 2 % af vraget er tilbage i form af noget af bunden. Resterne ligger begravet i mudder (jfr. Fig. 5).

VRAG XVI, ST.THOMAS: Ligger på 4-5 m. vand. 1 dykning. Ca. 30 % tilbage. Vragtømmeret ligger dog ret spredt.

VRAG XVII, NEPTUNUS: 2 dykninger. Kun ca. 2 % tilbage, ligger skjult af ballaststen.

VRAG IX, SJÆLLAND: 8 dykninger. 5 m vand. Ca. 2 % tilbage. Ligger skjult af ballaststen.

Som et eksempel på, at ekkoloddet tit kan bruges i forbindelse med vragsforskning gengives som fig. 6 en ekkolod-strimmel, som afslører, hvorledes INDFØDSRETEN ved en oversejling kan konstateres.

Bilag I

VRAG

I	(JYLLAND)
II	PRØVESTENEN
III	(WAGRIEN)
IV	REDSBORG
V	CRONBORG
VI	INDFØDSRETEN
VII	MANDIGHEDEN
VIII	DANNEBROG
IX	SJÆLLAND
X	REGINA
XI	TRITON
XII	MARS
XIII	HAYEN
XIV	Skytpram
XV	KIEMPEN
XVI	ST. THOMAS
XVII	NEPTUNUS
XVIII	HAIE
XIX	Vrag mellem Svanegrund og Stubben (SØHESTEN/SVÆRDFISKEN)
XX	Vrag nord af Ryggen (SVÆRDFISKEN/SØHESTEN)
XXI	Vrag i Skudeløbet (det ene en engelsk bombarderbrig)
XXII	?????
XXIII	NYBORG
XXIV	(SØHESTEN/SVÆRDFISKEN)
XXV	CHARLOTTE AMALIE

Vragenes forekomst i søkort 1840-1882

* findes i moderne søkort

Søkortarkivets samling af ældre kort	O/2 66 1840	E/2 66 1840	E/2 67 1847-55	E/2 67 1859-65	E/2 50 1842	E/2 50 1882
DANNEBROG (VRAG VIII)			x			
INDFØDSRETTE (VRAG VI) *	x		x	x		
CRONBORG (VRAG V) *	x	x	x	x		
PRØVESTENEN (VRAG II)	x	x				
HAIEN (VRAG XVIII)	x	x				
SJÆLLAND (VRAG IX) *					x	x
SVÆRDFISKEN (VRAG XX)			(x)			
SØHESTEN (VRAG XX)			(x)			
MARS (VRAG XII)			x	x		
NEPTUNUS (VRAG XVII)			x	x		

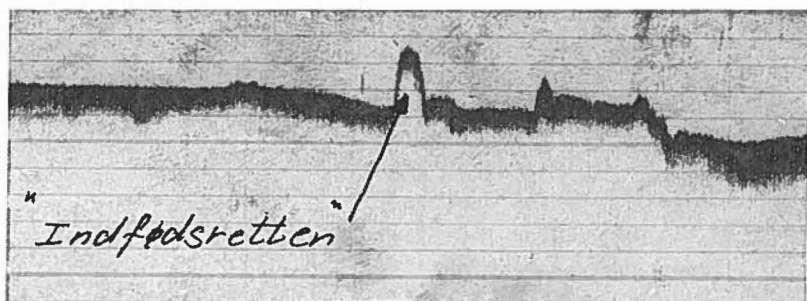

Fig. 5. Dette diagram viser, hvorledes vraget af
INDFØDSRETEN afsløres med et moderne ek-
kolod.

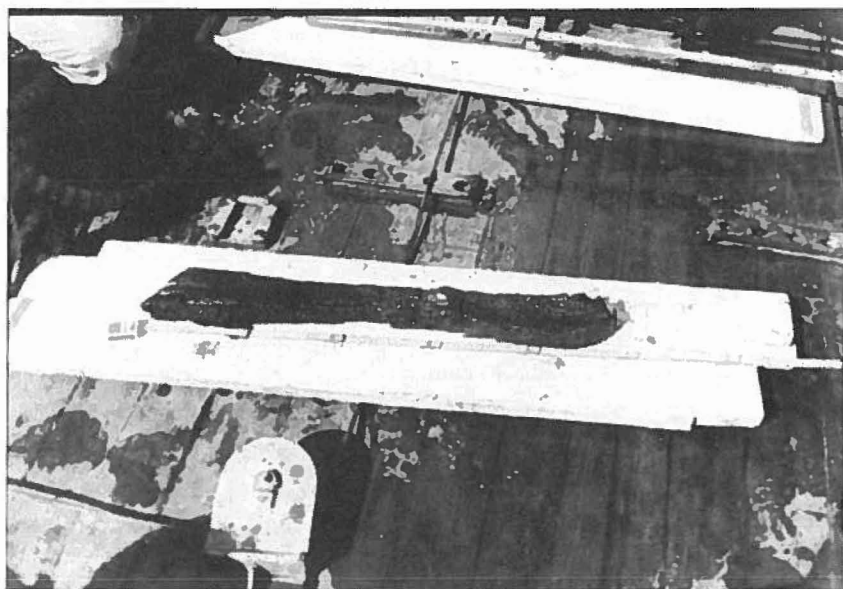

Fig. 6. Vragstykke fra DANNEBROG opfisket i forbindelse
med de undersøgelser, der er foretaget i de
seneste år. (Aqua Foto).

NOTER

Der er benyttet følgende arkiver

Rigsarkivet

Søetaten

Admiralitetet (ADM)

Kommissariatskollegiet (KOM)

Overekvipagemesteren (OEM)

Landsarkivet for Sjælland

Overlodsen for Sjælland (OVL)

Søkortarkivet

Ældre kortsamling (SKA)

Dragør Lokalarkiv

Københavns Lodseri

- (1) ADM, Indkomne Sager 1801 nr.1589
- (2) KOM nr.516, Decisionsbog 1801 nr.2641
- (3) Kbh. Lods. kopibog 9.juli 1801 samt Dragør Lods.journal
- (4) Kbh. Lods. kopibog 8.juli 1801
- (5) OEM udgåede skriv. 1801
- (6) Kbh. Lods. kopibog
- (6a) ADM, Indk. S. 1801 nr.1631
- (6b) ADM ibid. nr.2303 (det omtalte kort findes på SKA)
- (7) KOM, Indk. S. 1801 nr.3217
- (8) Kbh. Lods. kopibog 5.nov. 1801
- (8a) KOM nr.1099, 24.dec.1801. Kortet findes i Søetatens Kort- og Tegningssamling Des. E. nr.160.
- (9) OVL Indk. S. 1802 8.febr.
- (10) OEM Udg. Skriv. 8.febr. 1802
- (11) Dragør Lods. journal 12. febr. 1802
- (12) OVL Indk. S. 22.febr. 1802
- (13) Ibid.
- (14) OVL Indk. S. 15.marts 1802
- (15) Kbh. Lods. 16.marts 1802
- (16) ADM, Indk. S. 1802 nr.354
- (17) Kbh. Lods. kopibog og Dragør Lods. journal
- (18) KOM Correspondance 1802, 22.marts, se også OEM. Adskillige Ordres Bog 24.marts 1802
- (19) OEM til KOM 7.juni 1802
- (20) OVL 19.juli og 23.juli 1802
- (21) OEM Adskillige Ordres Bog 1802 25.okt.

- (22) OEM til ADM 28.okt. 1802
- (23) OVL, Indk. S. 1803, se også OEM, Adskillige Ordres Bog 30.marts 1803
- (24) OEM til ADM
- (25) OVL 10.juli 1804, KOM Indk. S. 1804 nr.762
- (26) OEM, Adskillige Ordres Bog 1804 11 juni
- (27) OVL 12.april 1805
- (28) Ibid. 16.maj 1807
- (29) Ibid. 15.okt. 1807
- (30) Ibid. Udg. skriv. 21.okt. 1807
- (31) Ibid. Udg. skriv. 24.okt. 1807
- (32) Ibid. Indk. S. 29.okt. 1807
- (33) Ibid. Indk. S. 5.nov. 1807
- (34) Ibid. Udg. S. 1808
- (35) OVL Indk. S. 1810 10.febr.
- (36) Ibid. 1810 31.maj
- (37) Ibid. 1810 31.juli
- (38) Dragør Lodseri Kopibog 1818
- (39) Ibid. 30.marts 1819
- (40) Dragør Lodseri
- (41) "Protokol for Commissionen angaaende Vrags Optagelse i Farvandet omkring Kjøbenhavn. Nyholm 26.Juni 1845", p.3. Den efterfølgende skildring af arbejdet med vrage er baseret på dokumenter gengivet i omtalte protokol.
- (42) Protokollen p.6
- (43) Ibid. p.16
- (44) Ibid. p.21
- (45) Ibid. p.34
- (46) Ibid. p.41
- (47) Tilbuddet er dateret ombord på "Dykkerfartøjet Prøven".
- (48) Protokollen p.45
- (49) Ibid. p.50
- (50) Ibid. 78, hvor dimensionerne på stykkerne opgives.
- (51) Ibid. p.101
- (52) Tidsskrift for Søvæsen 1921 pp.391 - 98

I teksten forekommer følgende måleenheder, som ikke mere er i brug:

1 skippund (Skpd.) = 160 kg; 1 kabellængde = 1/10 sømil = 185,2 m.; 1 favn = 6 fod = 1,88 m.; 1 fod = 31 cm.; 1 tomme = 1/10 fod = 3,1 cm.

UNDERVANDSARKÆOLOGI OG VRAGBESKYTTELSE

I sidste halvdel af forrige århundrede foretog Nationalmuseets arkæologer serier af langstrakte rejser rundt i riget med det formål at gennemse søgn efter søgn for at kortlægge oldtidsminder - gravhøje, stensætninger og voldsteder - der var synlige i landskabet. Formålet var ikke at udgrave alle højene, men at registrere disse, så man vidste, hvad der fandtes, og hvor man bedst kunne sætte ind ved fremtidige undersøgelser.

I dag er det danske landskab grundigt kortlagt i arkæologisk henseende, omend der stadig kan gøres mange nye fund. Arkæologien er udviklet til en videnskab med stærke kontakter til talrige interesserede amatørarkæologer, og de færreste kunne i dag finde på at udslette en karakteristisk gravhøj eller plyndre et gravkammer, sådan som det kun altfor ofte skete før i tiden.

Nu byder havbunden en ny spændende arbejdsmark for forskningen og nye muligheder for aktiv medvirken for amatører. Men på dette felt står vi, som "landjordsarkæologen" gjorde det før århundredskiftet, vi mangler overblik, konkret viden og praktiske erfaringer. Dertil kommer, at intet museum er fuldtud rustet til opgaven, ja, for de fleste danske museer gælder, at de i dag helt savner forudsætninger for at arbejde med undervandsarkæologien.

Under disse vilkår er der kun ét at gøre: følge eksemplet fra landjorden, gå igang med den systematiske registrering, udvikle metoder og uddanne kyndige folk. Dette har været sigtet med Nationalmuseets vrage registrering, påbegyndt i Køge bugt i september 1969, og videreført sporadisk i de følgende år.

I dette arbejde har sportsdykkere lejlighedsvis kunnet yde god bistand med lokalisering og indledende kortlægning af fundne skibsvrag, og ombord på skonnerten "FULTON" har der siden 1971 været afholdt et årligt arkæologisk instruktionskursus for sportsdykkere med dykning ved Samsø, Anholt og andre egnede steder med vrage, spærringer o.l. Resultatet heraf vil utvivlsomt vise sig i de kommende år som en værdifuld forøgelse af vor viden om historiske skibsvrag i de danske farvande, selvom en så dybtgående indsats, som den af Jens Schou-Hansen ydede for kortlægning af 1801- og 1807-vragene i Sundet, nok vil høre til de sjældne undtagelser.

Lov om beskyttelse af historiske skibsvrag m.v.

VI FREDERIK DEN NIENDE, af Guds Nåde Konge til Danmark, de Venders og Goters, Hertug til Slesvig Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg, gør vitterlig:

Folketinget har vedtaget og Vi og Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

§1. Genstande, herunder vrag, der findes på havbunden i danske farvande, og som må antages at være gået tabt for til enhver tid mere end 150 år siden, tilhører staten, medmindre nogen godtgør sin ret som ejer.

§2. Rigsantikvaren træffer bestemmelse om sådanne foranstaltninger, som han finder nødvendige til sikring eller optagning af de staten i henhold til §1 tilhørende genstande. Disse må ikke uden rigsantikvarens tilladelse optages eller beskadiges, ej heller ved ændring af bundforholdene på eller omkring stedet, hvor genstandene findes.

§3. Tilfældigt optagne genstande, der i henhold til §1 tilhører staten, skal afgives til rigsantikvaren. Den, der har foretaget optagningen, har ikke krav på bjærgeløn, men rigsantikvaren kan udbetale ham en godtgørelse.

§4. Uanset bestemmelsen i §1 finder følgende af standardlovgivningens regler om optagning af vrag eller andre genstande fra havbunden anvendelse:

- 1) bestemmelserne om, hvem der er berettiget til at foretage optagningen, herunder bestemmelserne om forudgående indhentning af tilladelse,
- 2) bestemmelserne om anmeldelse vedrørende optagne genstande,
- 3) bestemmelserne om indkaldelse af ejeren til de optagne genstande.

§5. Overtrædelse af bestemmelsen i §2, 2.punktum, samt tilsidesættelse af den i §3 omhandlede pligt til at angive de i denne bestemmelse nævnte genstande til rigsantikvaren straffes med bøder.

§6. Denne lov gælder ikke for Færøerne.

Givet på Amalienborg, den 31. maj 1963

Under Vor Kongelige Hånd og Segl.

FREDERIK R.

Jul. Bomholt.

Grundlaget for, at dette arbejde kan foregå besindigt og forsvarligt, uden den atmosfære af skattejagt, som har hæmmet eller umuliggjort seriøse undersøgelser af vrage i U.S.A., England og i et enkelt tilfælde tillige i Norge, er den 10 år gamle "Lov om beskyttelse af historiske skibsvrage m.v.", der administreres af Nationalmuseets Skibshistoriske Laboratorium. Til orientering for tidsskriftets læsere, skal lovteksten gengives her in extenso. Til loven hører en kulturministeriel instruks til Rigsantikvaren, der bl.a. direkte pålægger denne at lade udarbejde den registrant over de ældre vrage m.v., som er under opbygning ved Skibshistorisk Laboratorium, og at indsamle oplysninger hertil gennem et samarbejde med fiskere, sportsdykkere m.fl. Denne vragregistrant, hvori vil indgå bl.a. Schou-Hansen's materiale, vil forhåbentlig i fremtiden kunne være til gavn for alle marinehistorisk interesserede.

Ole Crumlin-Pedersen

KAMPEN I ECKERNFØRDE 5. APRIL 1849

Det er i år 125-året for en dansk eskadres uheldige kamp i Eckernførde Fjorden mod slesvigholstenske batterier. Efter kampen rejstes krigsretssag mod nogle af de ansvarlige for ekspeditionen. Der er gennem årene dukket adskilligt kildemateriale frem om kampen såvel af dansk som af slesvigholstensk proveniens. Fra provst Christian Petersen, Nr.Asmindrup, har Marinehistorisk Selskab modtaget afskrifter af breve vedr. kamphandlingerne i Eckernførde. Brevene er skrevet af I.Mørch, søn af ejeren af Strandmøllen i Holbæk, og er fremdraget i familien Petersens gemmer på Stokkebjerggård i Egebjerg Sogn. I.Mørch, der er en af familien Petersens forfædre, deltog i kampen ombord på dampskibet GEISER som matros. Nedenfor gengives det meste af I.Mørchs brev, skrevet kort tid efter kampen, med den oprindelige ortografi.

---o---

Kjære Ven. Jeg maa skrive Dig til for første Gang og Lade Dig vide vor ledes jeg haver det. Jeg er Gud være lovet ved en god Helsing og husker at spørge det samme fra Dig. Jeg haver vered om bord i Dampskibet Geiser siden i August Maaned i Fjord var vig ikke meget med men i Aar haver vig haft temmelig

Haarde Nøder at knekke med det Tydske Pak. Den femte Skærtorsdag lettede vig og Linie Skibet Christian den Ottende om morgenen da Klokken den var to og løb ned til Egernfærde vor Frigatten og Hegla var stattiunerede vor alle fire Skibene løb ind efter Batterierne. Da Klokken den var syv kunde de begynde at rekke os med deres første Granater fra det første Batterig. Da Klokken den var halv ote laa vig tet inde ved Byen og skod til begge Sider. De holt en levende Ild paa os fra tre Sider. De andre Skibe var omtrent en Miil udenfor inu omtrent Klokken ote kom de end til os vor vig dannede en halv sikkell med disse fire Skibe. Hekla var meget uheldig at de skod Roerstammen over for ham saa han maatte forlade os og gaa udenfor og lægge sig saa de ikke kunde rekke ham fra Batterierne. Det var os et stort Tab at miste ham saa tidlig. Vig andre tre holdt Valpladsen til Klokken den var et saa satte Frigatten losflag paa halv stang at vig skulde slebe ham ud, va vig ogsaa var villig til Øjeblikkelig at holde ... Hans Bang og jeg kom i Sluppen for at hente en Slever men da jeg kom til Bord var ikke en Mand at faa fat paa Saa endrede jeg op af hans Kjede og kom end paa Batteriet vor der saa noget frygtelig ud. Om bagbord Side havde han fot den meste Skade man gig i blod og ... over støvleføder, midtskibs paa den Side var falden 75 Mand paa en kort tid, for han var saa uheldig at de skod hans agter varp over saa han sveiede vinret saa de kunde komme til at skade ham agterend saa at Kuglerne kunde løbe langs af Kanonerne og rive Mandskabet vek af Batteriets Dekked endelig fik jeg en Trodse og kom om Bord med men vig havde aldrig saa snart fot den fastnet føren vig fik et skud i Maskineried saa vig ikke kunde bruge maskineried over ... men saa Gud vere lovet fik de den halve maskine istand saa vig dog kunde slebe os selv ud saa maatte vig kappe Sleberen og stikke Ankeret fra os og saa kom vig dog endelig uden for Batteriernes Skud Vigle vor vig maatte ligge til Klokken den var 8 om aftenen enden vig kunde lette omtrent en time efter ... holdt de op at fyre og laa stille til Klokken den var 1. om Aftenen saa lettede saa lettede Linieskibet men saa begyndte de fra Land Batterierne igjen med gloende Kugler hen imod 8 skod de Brand i Linie Skibet og omtrent halvni sprank Skibet i Loften. Frigatten var saa udtomt for Krudt og Kugler saa den ikke havde mere at skyde med til del svære Skyts saa de maatte lade dem tage til Fange. Tydskerne haver varped Frigatten en i Havnen og fortømre paa den ver dag med bedste Kraft. Dagen efter løb ...

derend som Palmenter vor man havde den ergrelse at se saa stolt et Skib under det Tydske Flag. Vor mange døde og Saarede at de havde ved jeg ikke men det var et temmelig betydelig fald Hekla havde lige saa mange paa en halv time som vig havde paa 6 timer. Det gjorde meget at vig laa saa tet under Batterierne saa de fleste røg oven over os. Vi havde 39 Kugler igjennem Skroget og fire Spend Vandt afskudt og begge Gaflerne og Klyverbommen og stængerne var nedskudtte saa Dampskibet saa ud som et Vrag, Dampskibet Slesvig slebde os til Kjøbenhavn. Jeg talte med min b(r)oder Peter at han lever ved det Gamle han kan ikke got finde sig i denne langvarige Strid han var meget ilde til Mode der over. Det kan ikke hjelpe man maa have tolmodighed. Jeg for min Part var lige saa roglig under Slaget som det var ved daglig arbejde man er nu bleven herdet saa ingenting kan virke paa os som før. Jeg for min Part har ikke vered saa ilde til Mode som da vig saa Skibet stak i Brand og da det sprang. Det var som om en Kniv ... vore Hjerter at det Manskab som havde stridet til det Yderste og paa saa lumpen en Mode skulde (ende) deres Kamps Dag saaledes. Jeg kan forsikkre Dig at en Soldat som stod paa siden af mig at en Kugle tog Hovede af ham Jernen fløg mig i Ansigtet saa jeg ikke kunde see det aller ringeste men det anfægtede mig ikke. Vig havde ikke mere en to Døde og to hort saarede og 6 let saarede ... i Øjeblikket seer det noget broget ud men man maa haabe til Gud at Tiden snart maa faa en anden Vending lev vel gode Ven. Du og Dine Kjere Familie vere hilsed paa det venkabeligste af mig

Sønderborg den ... April 1849

Til Søren Oldrik Dreier i Skaverok

Bedes afleveret hos Christian Mørch,

Nykjøbing paa Sjeland

Brevet virker til sidst måske lidt for "kækt", men man må konstatere, at Mørch har været i besiddelse af en meget fin og præcis iagttagelsesevne. Han giver et samlet overblik over situationen gennem slaget, som nøje stemmer med de officielle rapporter og forklaringerne, der blev afgivet i forbindelse med krigsretssagen. Klokkeslettene er f.eks. ganske nøje angivet, og det er derfor værd at bemærke sig, at I. Mørch mener, at linieskibet blev skudt i brand af glødende kugler, idet det er blevet hævdet, at danske søofficerer selv antændte eksplosionen af skibet.

HANS CHRISTIAN BJERG

ET AF VERDENS MEST BERØMTE SKIBE FUNDET

"The New York Times" meddelte den 8.marts d.å., at man efter adskillige års eftersøgning nu omsider har fundet vraget af Nordstaternes berømteste panserskib fra Borgerkrigen - U.S.S. MONITOR.

Om dette panserskib og dets historiske kamp på Hampton Roads den 9.marts 1862 med Sydstaternes kasematskib C.S.S. VIRGINIA (ex U.S.S. MERRIMACK) er der berettet udføreligt i "Vore Panserskibe", hvorfor det her kun skal nævnes, at ihvorvel kampen endte uafgjort, betød den et vendepunkt i bygningen af krigsskibe.

MONITOR, der lå på ca. 70 m vand godt 15 miles syd/sydost for Kap Hatteras i North Carolina, havde ligget her i over 111 år, idet monitoren sank under en storm den 31.december 1862 på slæb af U.S.S. RHODE ISLAND, en hjuldamper på 1500 tons overtaget af U.S.N. 1861, på vej fra Virginia til blokadedtjeneste udfor Beaufort i South Carolina. Slæberen sprang, og i det overhandige vejr lykkedes det ikke at få en ny over i monitoren, der lå hjælpeløs og tog mere og mere vand ind. Da man blev klar over, at MONITOR ville synke, lykkedes det at redde størstedelen af besætningen - men 16 mand gik ned med deres skib.

Farvandet udfor Kap Hatteras er - bl.a. på grund af strømforholdene - et af de vanskeligste at passere for mindre skibe i dårligt vejr. Feltet, hvor man nu gennem flere år har søgt MONITOR, er 14 miles langt og 5 miles bredt - og her ligger der over 700 vrage (1 mile = 1609 m).

MONITOR blev lokaliseret sensommeren 1973, men af hensyn til piratdykkere, er fundet først nu blevet offentliggjort, idet en lov om forbud mod at dykke efter vraget er under forberedelse. Da MONITOR krængede over, blev tårnet til dels revet af og ligger nu med skibet over sig med bunden i vejret, afrevet ror og styrbords låring knust.

Man vil naturligvis gerne hæve MONITOR - det ville blive et værdigt "veteranskib" på højde med WASA og VICTORY - men da farvandet som nævnt er meget uroligt, er man ængstelig for, at vraget, der synes at være meget brøstfældigt, skal splittes og skamferes. Man vil derfor helst først være sikker på at kunne få det op i nogenlunde hel tilstand. Ligeledes vil man afvente de erfaringer, man efterhånden gør med restau-

reringen af WASA, for at træværket, der har ligget så længe i vandet, ikke skal blive ødelagt, når det kommer op i luften.

Ligesom i "Vore Panserskibe" gøres der i "New York Times" opmærksom på, at VIRGINIA som amerikansk fregat stavede sit navn MERRIMACK - altså med CK.

R. STEEN STEENSEN

KONG KRISTIAN DEN FJERDE OG HANS MÆND PAA BREMERHOLM

Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie har igennem de senere år på fortjenstfuld måde udsendt en lang række reprografiske genudgivelser af den danske historieskrivnings klassiske værker. De værker, der har været således genudsendt, har væsentligt været taget inden for den politiske, økonomiske og agrare historieskrivning. Det må derfor hilses velkommen, at Kildeskriftselskabet nu har fået kig på nogle af de klassiske værker, som den marinehistoriske forskningslitteratur rummer, og som i dag ikke er til at opdrive antikvarisk. Når de endelig dukker op, er det til tårnhøje priser.

En af vore helt store marinehistorikere er pastor H.D.Lind (1847-1924). Så godt som samtlige af hans monografier, der udkom i årene inden og efter århundrede-skiftet, er i dag klassikere. H.D.Lind hører til en af de få, der videnskabeligt har dyrket Marinens historie. Hans bøger er de rene guldgruber af oplysninger sanket sammen gennem mange års arbejde i arkiverne.

Kildeskriftselskabet har nu udsendt H.D.Lind: Kong Kristian den Fjerde og hans Mænd paa Bremerholm og der er vist ikke tvivl om, at mange marinehistorikere og marinehistorisk interesserede vil erhverve dette billige fotografiske genoptryk. Det må håbes, at Kildeskriftselskabet fortsætter i dette spor, og at der skabes mulighed for at udsende flere marinehistoriske klassikere til rimelige priser. Bogen kan fås ved henvendelse inden 30.juni til en favørpris af 40 kr. (excl.moms og porto) til Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie, Vester Voldgade 92, Kbh.V, (01)14 26 20.

Hans Chr. Bjerg

H.D.Lind: Kong Kristian den Fjerde og hans Mænd paa Bremerholm. 449 s. register. Kbh.1889, Fotografisk optryk Kbh.1974. Pris 40 kr. excl.moms og porto inden 30.juni 1974.

På Strubes Forlag har kommandørkaptajn E.Borg udsendt et værk om "Den danske marines uniformer gennem tre århundreder." Emnet har formentlig tiltrukket mange i årenes løb, men der er så at sige intet skrevet om det. I hvert fald er det første gang emnet gøres til genstand for en samlet fremstilling. Der ligger mange års grundige og tålmodige studier bag udgivelsen. Gennem fremlæggelsen af dette emne får vi endnu et bevis for, hvor meget stof, der endnu ligger i Marinens arkiv i Rigsarkivet og venter på at blive forskningsmæssigt udnyttet.

Forfatteren omtaler først de forskellige spæde og sporadiske tilløb til uniformering, som kan spores før 1722 i Søetaten. Dette år indførtes de første uniformer inden for denne etat. Det lyder egentlig utroligt, at den reglementerede uniformitet kun skulle være 250 år gammel, men således er det for flådens vedkommende. Hver personelkategori gennemgås kronologisk for sig. En metode, der nok giver det bedste overblik, men som sikkert bevirker, at interessante sammenligninger mellem de forskellige personelkategorier til forskellige tider ikke umiddelbart kan foretages. Bogen giver imidlertid mulighed for at gå "på tværs" af disse kronologiske opstillinger ved at være forsynet med et godt register og en samlet oversigt over de ændringer, der løbende sker inden for de enkelte kategorier.

Værket og dets emne har stor kulturhistorisk værdi og Borg gør opmærksom på, hvorledes søetatens uniformer følger moden og dens luner. Måske ville det have gavnet nogle læsere, at der til sammenligning havde været bragt et par billeder eller tegninger af samtidige "civile" klæder. Mange vil formentlig ikke have nogen konkret forestillingsevne om disse ting.

Bogen vil være helt uundværlig som håndbog for såvel mari-nehistorikere og uniformshistorikere som antikvitetshandlere og samlere. Et særligt afsnit omhandler således de problemer, der er i forbindelse med identificeringen af uniformer.

Uniformer og farver hører sammen. Derfor har det været nødvendigt at medtage så mange farveillustrationer som muligt, ca. 60 ud af 80 illustrationer. Dette har selv sagt gjort trykkeomkostningerne betydelige og på trods af, at der er ydet tilskud til bogens udgivelse fra forskellige fonds, har det ikke været muligt at bringe denne ned i et rimeligt pris-

leje. Det er beklageligt, at prisen sikkert vil afholde mange fra at anskaffe denne bog.

Der er oprigtig grund til at ønske kommandørkaptajn E.Borg tillykke med dette resultat af mange års undersøgelser. Resultatet er blevet bogen om den danske marines uniformer, og man kan kun glæde sig over, at den samtidig er udformet som en anvendelig håndbog.

Hans Chr. Bjerg

I de senere år har der været en tiltagende interesse for militære uniformer, afspejlet i den øgede publicering af værker om dette emne. Skønt dette forhold især har været markant indenfor den engelsksprogede litteratur, har det dog også sat sine spor i danske udgivelser, f.eks. P.Kannik: "Alverdens uniformer", samt den nært beslægtede "Krigsfolk gennem tiderne", af N.Saxtorph.

I disse værker er det især de farverige hæruniformer, som er blevet behandlet, og man hilser derfor, som marinehistorisk interesseret, kommandørkaptajn Borgs værk om marinens uniformer med dobbelt glæde.

Emnet har tidligere kun været sparsomt behandlet. Den norske marinehistoriker, T.K.Olafsens værk om norske marineuniformer, der behandler danske uniformer indtil 1814, er kun blevet udsendt i duplikeret udgave (et eksemplar befinder sig i Marinens Bibliotek), og bortset fra dette, samt enkelte tidsskriftsartikler, er marinens uniformer et praktisk taget uopdyrket felt i forskningsmæssig henseende. Kommandørkaptajn Borgs værk giver da også et tydeligt indtryk af, at det har været nødvendigt at starte fra bunden med omfattende arkivstudier, men derudover er gennemgået et ikke mindre omfattende billedmateriale udenfor arkiverne, hvor forfatteren på glimrende måde gør rede for de faldgruber, der findes i dette materiale. I konsekvens heraf har forfatteren i vid udstrækning valgt at illustrere sit værk med de originale approbationstegninger, deres naivitet og ufuldkommenhed til trods, fremfor at lade en kunstner udarbejde illustrationer, der måtte være mere "salg" i.

Tekstmæssigt afspejles den samme trofasthed mod kilderne, idet der i værket ikke forekommer "skråsikre meninger": har forfatteren i kilderne fundet ting, om hvilke der kan opstå tvivl, bliver disse forelagt læseren, så han selv kan danne sig en mening om problemerne.

Den valgte opdeling af værket på enkelte klasser af officerer og mandskab kan i begyndelsen virke forvirrende på læsere uden kendskab til den indre struktur af Marinen, men efter at have arbejdet et stykke tid med værket, opdager man, at denne opdeling er en fordel, når man benytter bogen som opslagsværk. Opslag lettes yderligere af en liste over illustrationer samt et udmærket register.

Den danske marines uniformer gennem tre århundreder må betegnes som en gevinst for såvel marinehistorisk som uniforms-historisk interesserede, dels som en udtømmende behandling af et hidindtil udforsket emne, dels som et skoleeksempel på, hvorledes uniformshistorisk forskning bør gribes an.

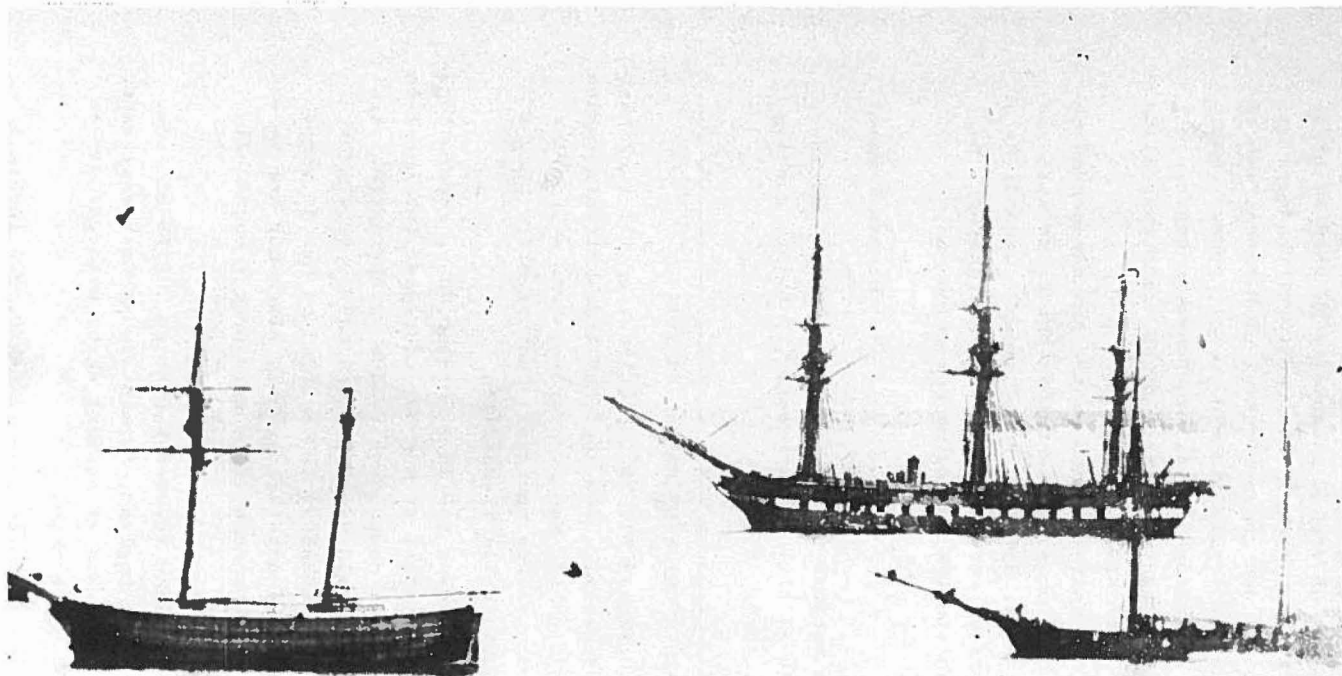
Birger Thomsen

E.Borg: Den danske marines uniformer gennem tre århundreder. Strubes Forlag, 246 s. rigt ill. register, 7 bilag, english summary. Kbh. 1974, indb. 185,- kr.

MARINEHISTORISK SPØRGSMÅL OG SVAR

Fra Gunnar Olsen, Birkevej 51, 3660 Stenløse, er til rubrikken indsendt følgende spørgsmål, som nogle af tidsskriftets læsere måske kan være behjælpelige med at besvare. Evt. svar eller kommentarer til nedenstående spørgsmål kan offentliggøres i næste nr. af Marinehistorisk Tidsskrift.

1. Orlogsværftets beretning for 1877 omtaler under reparations- og vedligeholdesarbejder, at man har påbegyndt anbringelsen af torpedoapparater i dampbådene FULTON og ALEXANDRA. Er disse både identiske med Havnevæsenets bugserbåd FULTON (B & W 1875) og FBs ALEXANDRA (B & W 1874) og har de været anvendt af Marinen på noget tidspunkt, eller har der været tale om at forberede bådene til senere brug i eventuelle krigstider?
2. I 1945 påtænkte Marinen foruden korvetten THETIS at indkøbe endnu en korvet i England, formentlig af Castle-klassen. Hvis man havde tænkt sig et bestemt skib, hvad var da det engelske navn på dette skib?
3. Oplysninger ønskes om motorbåden FANDANGO, der indgik i den danske flotille i Sverige under besættelsen.

Den 21. juli 1874 lettede Fregatten JYLLAND fra Frederikshavn eskorteret af Korvetten HEIMDAL med Christian IX om bord. Rejsen gik til Færøerne og Island, hvor kongen skulle overvære Islands såkaldte "tusindeårsfest". Fregatten JYLLAND lå på Reykjaviks red under kongens besøg og blev her fotograferet. Fotografiet, der gengives her, opbevares på Islands Nationalmuseum og har ikke tidligere været offentliggjort.